

บทที่ 1

วงจรขยายพื้นฐาน

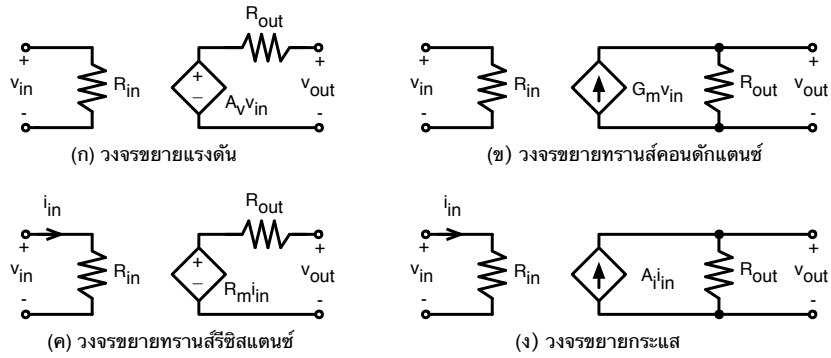
1.1 บทนำ

วงจรขยายสัญญาณ (amplifier) เป็นส่วนที่สำคัญมากในวงจรและระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ประมวลผลสัญญาณแอนะล็อก เนื่องจากสัญญาณแอนะล็อกเป็นสัญญาณที่มีขนาดเล็ก จึงจำเป็นต้องมีการขยายสัญญาณเพื่อให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ก่อนที่จะส่งไปยังส่วนวงจรอื่นๆ ต่อไป ในบทนี้เราจะกล่าวถึง ทฤษฎี หลักการวิเคราะห์ และออกแบบวงจรขยายพื้นฐานต่างๆ ที่ความถี่ต่ำ (low frequency) โดยมีหัวข้อที่ 1.2 อธิบายถึงคุณสมบัติต่างๆ ที่สำคัญของวงจรขยาย หัวข้อที่ 1.3 อธิบายถึงวงจรขยายพื้นฐานต่างๆ หัวข้อที่ 1.4 อธิบายถึงวงจรขยายคาสโคด หัวข้อที่ 1.5 อธิบายถึงวงจรตามแรงดันที่ใช้การป้อนกลับแบบลบ และหัวข้อที่ 1.6 อธิบายถึงวงจรขยายผลต่าง

1.2 คุณสมบัติพื้นฐานของวงจรขยาย

วงจรขยายสัญญาณทางไฟฟ้าสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทตามลักษณะของสัญญาณอินพุตและเอาต์พุต ได้แก่ 1) วงจรขยายแรงดัน (voltage amplifier) 2) วงจรขยายกระแส (current amplifier) 3) วงจรขยายทรานส์คอนดักแตนซ์ (transconductance amplifier) และ 4) วงจรขยายทรานส์รีซิสแตนซ์ (transresistance amplifier) วงจรขยายทั้ง 4 ประเภทสามารถแสดงได้ด้วยแบบจำลองในรูปที่ 1.1 โดยในอุดมคติวงจรขยายแต่ละประเภทมีอัตราขยาย ความต้านทานอินพุต และความต้านทานเอาต์พุต ดังต่อไปนี้

1) วงจรขยายแรงดัน มีอินพุต (V_{in}) และเอาต์พุต (V_{out}) เป็นแรงดัน มีอัตราขยายแรงดันเท่ากับ $A_v = \frac{V_{out}}{V_{in}}$ มีความต้านทานอินพุตเป็นอนันต์ ($R_{in} = \infty$) และความต้านทานเอาต์พุตเป็นศูนย์ ($R_{out} = 0$) ในทางปฏิบัติ R_{in} ควรมีค่ามาก และ R_{out} ควรมีค่าน้อย

รูปที่ 1.1: แบบจำลองของวงจรขยายทั้ง 4 ประเภท

	อินพุต	เอาต์พุต	อัตราขยาย	R_{in}	R_{out}
วงจรขยายแรงดัน	V_{in}	V_{out}	$A_v = \frac{V_{out}}{V_{in}}$	∞	0
วงจรขยายกระแส	I_{in}	I_{out}	$A_i = \frac{I_{out}}{I_{in}}$	0	∞
วงจรขยายทรานส์คอนดักแตนซ์	V_{in}	I_{out}	$G_m = \frac{I_{out}}{V_{in}}$	∞	∞
วงจรขยายทรานส์ซิสแตนซ์	I_{in}	V_{out}	$R_m = \frac{V_{out}}{I_{in}}$	0	0

ตารางที่ 1.1: คุณสมบัติพื้นฐานของวงจรขยาย 4 ประเภทในอุดมคติ

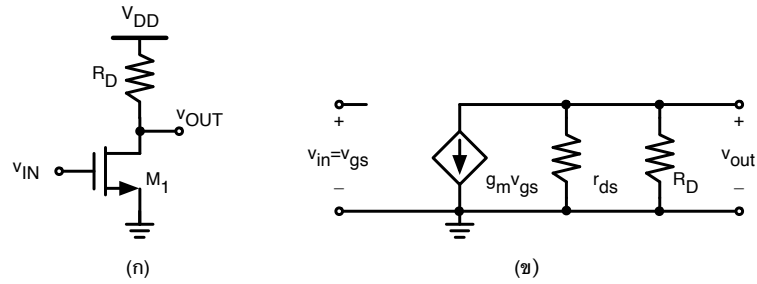
2) วงจรขยายกระแส มีอินพุต (I_{in}) และเอาต์พุต (I_{out}) เป็นกระแส มีอัตราขยายกระแสเท่ากับ $A_i = \frac{I_{out}}{I_{in}}$ มีความต้านทานอินพุตเป็นศูนย์ ($R_{in} = 0$) และความต้านทานเอาต์พุตเป็นอนันต์ ($R_{out} = \infty$) ในทางปฏิบัติ R_{in} ควรมีค่าน้อย และ R_{out} ควรมีค่ามาก

3) วงจรขยายทรานส์คอนดักแตนซ์ มีอินพุตเป็นแรงดัน (V_{in}) และเอาต์พุตเป็นกระแส (I_{out}) มีอัตราขยายทรานส์คอนดักแตนซ์เท่ากับ $G_m = \frac{I_{out}}{V_{in}}$ มีความต้านทานอินพุตเป็นอนันต์ ($R_{in} = \infty$) และความต้านทานเอาต์พุตเป็นอนันต์ ($R_{out} = \infty$) ในทางปฏิบัติ R_{in} และ R_{out} ควรมีค่ามาก

4) วงจรขยายทรานส์ซิสแตนซ์ มีอินพุตเป็นกระแส (I_{in}) และเอาต์พุตเป็นแรงดัน (V_{out}) มีอัตราขยายทรานส์ซิสแตนซ์เท่ากับ $R_m = \frac{V_{out}}{I_{in}}$ มีความต้านทานอินพุตเป็นศูนย์ ($R_{in} = 0$) และความต้านทานเอาต์พุตเป็นศูนย์ ($R_{out} = 0$) ในทางปฏิบัติ R_{in} และ R_{out} ควรมีค่าน้อย

1.3 วงจรขยายพื้นฐาน (Basic amplifiers)

วงจรขยายพื้นฐานในเทคโนโลยีซีมอส ประกอบด้วย วงจรขยายซอร์สร่วม (common-source amplifier) วงจรขยายเกตร่วม (common-gate amplifier) และวงจรขยายเดรนร่วม (common-drain amplifier)

รูปที่ 1.2: (ก) วงจรขยายซอร์สร่วมที่ใช้ NMOS และโหลดตัวต้านทาน และ (ข) วงจรสมมูลสัญญาณขนาดเล็ก

1.3.1 วงจรขยายซอร์สร่วม (common-source amplifier)

1.3.1.1 วงจรขยายซอร์สร่วมที่ใช้โหลดตัวต้านทาน

รูปที่ 1.2(ก) แสดงวงจรขยายซอร์สร่วมที่ใช้ NMOS และโหลดตัวต้านทาน โดยป้อนแรงดันอินพุตที่ขาเกต และให้แรงดันเอาต์พุตที่ขาเดรน มอสเฟต M_1 จะทำหน้าที่แปลงแรงดันอินพุตที่ขาเกตเป็นกระแสเดรน และตัวต้านทานโหลดจะแปลงกระแสเดรนเป็นแรงดันเอาต์พุต เราสามารถวิเคราะห์คุณสมบัติสัญญาณขนาดใหญ่และขนาดเล็กของวงจร ได้ดังต่อไปนี้

เมื่อ $v_{IN} = 0$ M_1 จะไม่นำกระแส และ $v_{OUT} = V_{DD}$ เมื่อ $v_{IN} \geq V_{TH}$ M_1 จะเริ่มมีกระแสเดรน ไหล และ v_{OUT} จะมีค่าลดลง และถ้าเราเพิ่ม v_{IN} ขึ้นเรื่อยๆ v_{OUT} จะค่อยๆลดลง โดยในช่วงแรกที่ v_{OUT} ยังมีค่ามาก หรือ $v_{OUT} \geq v_{IN} - V_{TH}$ มอสเฟต M_1 จะทำงานอยู่ในย่านอิมิตัว และต่อมาเมื่อ $v_{OUT} < v_{IN} - V_{TH}$ มอสเฟต M_1 จะอยู่ในย่านไตรโอด รูปที่ 1.3(ก) แสดงคุณลักษณะของฟังก์ชันถ่ายโอนไฟตรงของวงจรขยายซอร์สร่วมที่มีแรงดันไบอัสที่ขาเกตเท่ากับ 0.9 V ใช้แรงดันไฟเลี้ยง 1.8 V และ $V_{TH} = 0.4$ V เราจะเห็นได้ว่ากราฟมีความชันหรืออัตราขยาย ($\partial v_{OUT} / \partial v_{IN}$) เป็นลบและมีขนาดสูงสุดเมื่อ M_1 ทำงานในย่านอิมิตัว และอัตราขยายจะมีขนาดลดลงเมื่อ M_1 เข้าสู่ย่านย่านไตรโอด $v_{OUT} < 0.9 - 0.4 = 0.5$ V เนื่องจาก M_1 มีความต้านทานเอาต์พุตลดลง

ถ้าสมมติ M_1 ทำงานอยู่ในย่านอิมิตัว เราจะวิเคราะห์แบบสัญญาณขนาดใหญ่เพื่อหา v_{OUT} ได้เท่ากับ (โดยไม่คิดผลของการเปลี่ยนแปลงความยาวช่องทาง)

$$\begin{aligned} v_{OUT} &= V_{DD} - i_D R_D \\ &= V_{DD} - \frac{\mu_n C_{ox}}{2} \left(\frac{W}{L} \right)_1 (v_{IN} - V_{TH})^2 R_D \end{aligned} \quad (1.1)$$

และเราสามารถหาอัตราขยายได้โดยหาอนุพันธ์ $\partial v_{OUT} / \partial v_{IN}$ เท่ากับ

$$A_v = \frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}} = -\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L} \right)_1 (v_{IN} - V_{TH}) R_D = -g_{m1} R_D \quad (1.2)$$

ซึ่งมีค่าโดยประมาณเท่ากับความชันของเส้นประในรูปที่ 1.3(ก) และเครื่องหมายลบแสดงถึงการขยายสัญญาณแบบกลับเฟส เราจะเห็นว่าวงจรมีคุณสมบัติเป็นเชิงเส้นในช่วงการแกว่งแรงดันอินพุตขนาดเล็กหรือเป็นวงจขยายเชิงเส้นสัญญาณขนาดเล็ก ดังนั้นเราสามารถวิเคราะห์คุณสมบัติของวงจรได้โดยใช้วงจรมุมสัญญาณขนาดเล็กในรูปที่ 1.2(ข) ซึ่งจะได้อัตราขยายแรงดันเท่ากับ

$$A_v = \frac{v_{OUT}}{v_{IN}} = -g_{m1} (R_D \parallel r_{ds1}) = -\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L} \right)_1 (V_{IN} - V_{TH}) \left(\frac{R_D r_{ds1}}{R_D + r_{ds1}} \right) \quad (1.3)$$

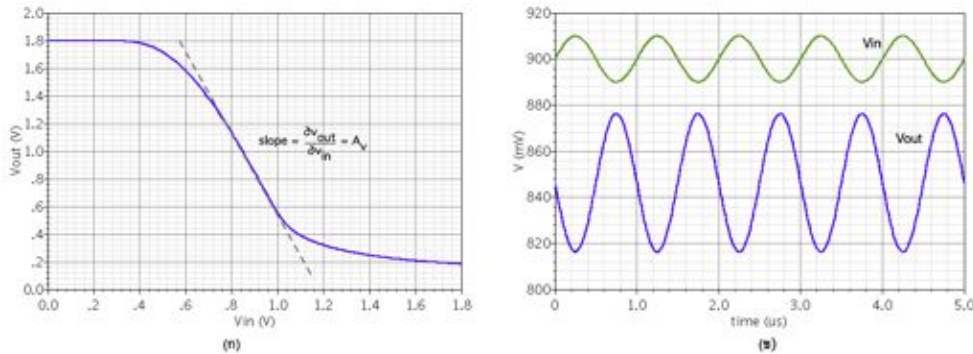
และมีความต้านทานอินพุต $r_{in} = \infty$ และความต้านทานเอาต์พุต $r_{out} = (R_D \parallel r_{ds1}) = \left(\frac{R_D r_{ds1}}{R_D + r_{ds1}} \right)$ ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าอัตราขยายแรงดันของวงจรมีขนาดขึ้นอยู่กับค่าทรานส์คอนดักแตนซ์ของมอสเฟต และความต้านทานเอาต์พุตของวงจร นอกจากนี้ วงจรควรมีการแกว่งแรงดันเอาต์พุตอยู่ในช่วง $V_{DS1}(sat)$ ถึง V_{DD} หรือ $V_{DS1}(sat) \leq v_{out} \leq V_{DD}$ เพื่อให้ M_1 ทำงานอยู่ในย่านอิ่มตัวตลอด

เรายังสามารถวิเคราะห์วงจรมุมสัญญาณได้โดยใช้หลักความเข้าใจ (intuitive analysis) โดยหากพิจารณารูปวงจรที่วาดใหม่ในรูปที่ 1.4 ซึ่งมี M_1 เป็นตัวทรานส์คอนดักเตอร์อินพุต (G_{mi}) ทำหน้าที่แปลงแรงดันอินพุต (v_{in}) เป็นกระแสเอาต์พุต (i_{out}) โดยที่ $i_{out} = G_{mi} v_{in}$ และ i_{out} ไหลเข้าความต้านทานที่จุดเอาต์พุตเพื่อสร้าง $v_{out} = i_{out} r_{out} = i_{out} (r_{ds1} \parallel R_D)$ และจากรูปที่ 1.4 $i_{out} = -i_d = -g_{m1} v_{gs1} = -g_{m1} v_{in}$ ดังนั้นเราจะได้ $G_{mi} = -g_{m1}$ ดังนั้นเราสามารถแสดงได้ว่า

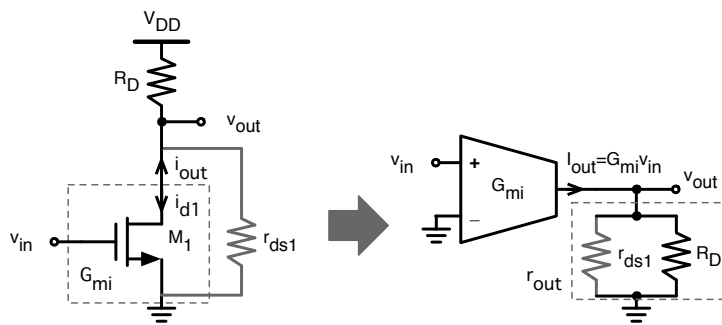
$$A_v = G_{mi} r_{out} = -g_{m1} r_{out} \quad (1.4)$$

ดังนั้นอัตราขยายแรงดันของวงจรมุมสัญญาณจะมีค่าเท่ากับผลคูณของค่าทรานส์คอนดักแตนซ์อินพุต (G_{mi}) กับความต้านทานเอาต์พุต (r_{out}) ซึ่งมีค่าเท่ากับความต้านทานเอาต์พุตของ G_{mi} ขนานกับความต้านทานโหลด (R_D) การวิเคราะห์ด้วยหลักความเข้าใจจะมีประโยชน์อย่างมากเมื่อวงจรมีจำนวนอุปกรณ์มากขึ้นหรือมีความซับซ้อนมากขึ้น

เราสามารถเพิ่มอัตราขยายได้ด้วยการเพิ่มความต้านทานโหลดหรือทรานส์คอนดักแตนซ์อินพุต โดยทั่วไปในเทคโนโลยีซีมอส เราไม่สามารถสร้างตัวต้านทานที่มีค่ามากได้ เนื่องจากข้อจำกัดในด้านพื้นที่ชิพและตัวต้านทานที่ได้จะมีความแม่นยำต่ำ ทำให้อัตราขยายของวงจรมุมสัญญาณที่ใช้ตัวต้านทานเป็นโหลด มีขนาดและความแม่นยำจำกัด อย่างไรก็ตาม หากเราเพิ่มอัตราขยายโดยการเพิ่มความต้านทานโหลด หรือเพิ่มกระแสเดรนของมอสเฟต จะทำให้ค่าแรงดันเอาต์พุตไฟตรงของวงจรมีค่าลดลง ทำให้วงจรมีช่วงการแกว่งแรงดันเอาต์พุตที่จำกัด ดังนั้นเรามักใช้มอสเฟตเป็นโหลดแทนตัวต้านทาน โดยโหลดมอสเฟตสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลักได้แก่ 1) โหลดตัวต้านทานที่ใช้มอสเฟตที่ต่อแบบไดโอด

รูปที่ 1.3: (ก) คุณลักษณะถ่ายโอนไฟตรง และ (ข) แรงดันอินพุตและเอาต์พุต ของวงจขยายซอร์สร่วมที่มีตัวต้านทานเป็นโหลด

รูปที่ 1.4: หลักการวิเคราะห์ด้วยความเข้าใจของวงจขยายซอร์สร่วม

(diode-connected MOSFET) 2) โหลดตัวต้านทานที่ใช้มอสเฟตในย่านไตรโอด และ 3) โหลดแหล่งจ่ายกระแสโดยใช้มอสเฟตในย่านอิมิตัว (current source load)

1.3.1.2 วงจขยายซอร์สร่วมที่ใช้โหลดเป็นมอสเฟตที่ต่อแบบไดโอด

รูปที่ 1.5 แสดงวงจขยายซอร์สร่วมที่ใช้โหลดเป็นมอสเฟตที่ต่อแบบไดโอด โดยมี M_1 เป็นมอสเฟตอินพุต และมี M_2 เป็นโหลดซึ่งมีขาเกตต่อกับขาเดรน หรือเรียกว่าต่อแบบไดโอด (diode-connected) รูปที่ 1.6 แสดงคุณลักษณะถ่ายโอนไฟตรงของวงจที่มีแรงดันไบอัสที่ขาเกตเท่ากับ 0.5 V ใช้แรงดันไฟเลี้ยง 1.8 V และ $V_{TH} = 0.4\text{ V}$ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อ $v_{IN} < V_{TH1}$ มอสเฟต M_1 ไม่นำกระแส และเนื่องจาก M_2 จะหยุดนำกระแสเมื่อ $V_{GS2} < V_{TH2}$ ทำให้ได้แรงดันเอาต์พุตสูงสุด $v_{OUT(max)} \approx V_{DD} - V_{TH2}$ และเมื่อ $v_{IN} \geq V_{TH1}$ ทำให้ M_1 ทำงานในย่านอิมิตัว และ v_{OUT} จะค่อยลดลง และเมื่อ $v_{OUT} < v_{IN} - V_{TH1}$ มอสเฟต M_1 จะเข้าสู่ย่านไตรโอด และวงจจะมีอัตราขยายลดลง

เราสามารถทำการวิเคราะห์แบบสัญญาณขนาดใหญ่เพื่อให้อัตราขยายได้ดังต่อไปนี้ ถ้า M_1 ทำงานในย่านอิมิตัว และ $I_{D1} = I_{D2}$ เราจะแสดงได้ว่า

$$\frac{\mu_n C_{ox}}{2} \left(\frac{W}{L}\right)_1 (v_{IN} - V_{TH1})^2 = \frac{\mu_n C_{ox}}{2} \left(\frac{W}{L}\right)_2 (V_{DD} - v_{OUT} - V_{TH2})^2 \quad (1.5)$$

$$\sqrt{\left(\frac{W}{L}\right)_1} (v_{IN} - V_{TH1}) = \sqrt{\left(\frac{W}{L}\right)_2} (V_{DD} - v_{OUT} - V_{TH2}) \quad (1.6)$$

เราจะสามารถหาอัตราขยายได้ด้วยการหาอนุพันธ์ของ (1.6) เทียบกับ v_{in} โดย V_{TH1} มีค่าคงที่ และ V_{TH2} จะมีค่าแปรผันกับ v_{OUT} ($=v_{SB2}$) เนื่องจากผลของขอดีของ M_2 ดังนั้นเราจะได้

$$\sqrt{\left(\frac{W}{L}\right)_1} = \sqrt{\left(\frac{W}{L}\right)_2} \left(-\frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}} - \frac{\partial V_{TH2}}{\partial v_{IN}}\right) \quad (1.7)$$

และใช้การหาอนุพันธ์แบบลูกโซ่ เราจะได้

$$\frac{\partial V_{TH2}}{\partial v_{IN}} = \frac{\partial V_{TH2}}{\partial v_{OUT}} \cdot \frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}} = \eta \cdot \frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}} \quad (1.8)$$

ดังนั้น

$$A_v = \frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}} = -\sqrt{\frac{(W/L)_1}{(W/L)_2}} \cdot \frac{1}{1 + \eta} \quad (1.9)$$

วงจรมีการแกว่งแรงดันเอาต์พุตต่ำสุด $v_{OUT} (min)$ เมื่อ $v_{IN} = V_{DD}$ โดยมี M_1 ทำงานในย่านไตรโอด M_2 อยู่ในย่านอิ่มตัว และ $I_{D1} = I_{D2}$ ซึ่งเราจะได้ว่า

$$\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right)_1 \left((V_{DD} - V_{TH1}) v_{OUT} - \frac{v_{OUT}^2}{2}\right) = \frac{\mu_n C_{ox}}{2} \left(\frac{W}{L}\right)_2 (V_{DD} - v_{OUT} - V_{TH2})^2 \quad (1.10)$$

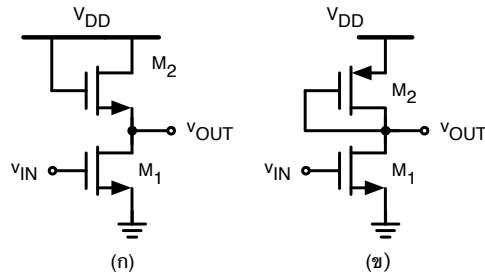
เราสามารถแสดงได้ว่า

$$v_{OUT} (min) = V_{DD} - V_{TH2} - \frac{V_{DD} - V_{TH1}}{\sqrt{1 + \frac{(W/L)_2}{(W/L)_1}}} \quad (1.11)$$

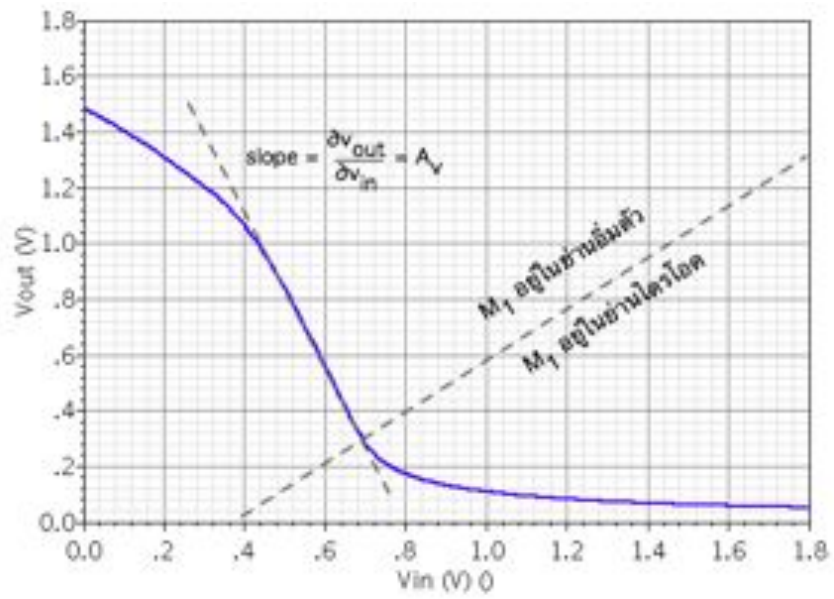
เรายังสามารถหาอัตราขยายของวงจรด้วยการวิเคราะห์แบบสัญญาณขนาดเล็ก ดังแสดงในรูปที่ 1.7(ก) โดยมี $v_{gs1} = v_{in}$ และ $v_{gs2} = v_{bs2} = -v_{out}$ และถ้าเรารวมกระแสทั้งหมดที่จุดเอาต์พุตจะได้

$$g_{m1} v_{in} + g_{ds1} v_{out} + g_{m2} v_{out} + g_{ds2} v_{out} + g_{mb2} v_{out} = 0 \quad (1.12)$$

ดังนั้น

รูปที่ 1.5: วงจรขยายอินเวอร์สรวมที่ใช้โหลดเป็นมอสเฟตที่ต่อแบบไดโอด

รูปที่ 1.6: คุณลักษณะถ่ายโอนไฟตรงของวงจรขยายอินเวอร์สรวมในรูปที่ 1.5(ก)

$$\frac{v_{out}}{v_{in}} = -\frac{g_{m1}}{g_{ds1} + g_{ds2} + g_{m2} + g_{mb2}} \quad (1.13)$$

โดยถ้า $g_m \gg g_{ds}$ และ $g_{mb2} = \eta g_{m2}$ เราจะได้

$$\frac{v_{out}}{v_{in}} \approx -\frac{g_{m1}}{g_{m2} + g_{mb2}} = -\sqrt{\frac{(W/L)_1}{(W/L)_2}} \cdot \frac{1}{1 + \eta} \quad (1.14)$$

และวงจรมีความต้านทานเอาต์พุตเท่ากับ

$$r_{out} = \frac{1}{g_{ds1} + g_{ds2} + g_{m2} + g_{mb2}} \approx \frac{1}{g_{m2}(1 + \eta)} \quad (1.15)$$

ดังนั้นเราสามารถเขียนอัตราขยายของวงจรใน (1.13) ในรูปผลคูณของทรานส์คอนดักแตนซ์อินพุตกับความต้านทานเอาต์พุต

$$\frac{v_{out}}{v_{in}} = -g_{m1}r_{out} \equiv G_{mi}r_{out} \quad (1.16)$$

เรายังสามารถวิเคราะห์วงจรโดยใช้หลักความเข้าใจโดยพิจารณา M_2 เป็นอิมพีแดนซ์โหลดซึ่งแทนที่ R_D ในรูปที่ 1.2 และความต้านทานที่ได้ที่ขาซอร์สของ M_2 สามารถหาได้โดยพิจารณาวงจรในรูปที่ 1.8 โดยป้อนแหล่งจ่ายแรงดันทดสอบ (test voltage source) v_x และคำนวณหากระแสที่ได้ i_x ซึ่งจะได้ว่า

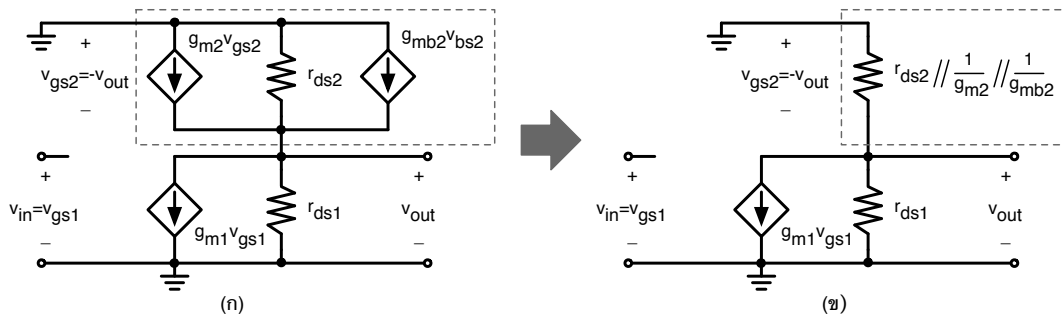
$$i_x + g_{m2}v_x + g_{ds2}v_x + g_{mb2}v_x = 0 \quad (1.17)$$

ดังนั้นจะได้ความต้านทานที่ขาซอร์สของ M_2 มีค่าเท่ากับ

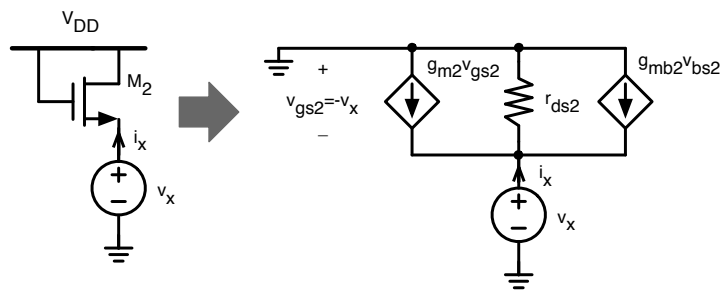
$$r_x = \frac{v_x}{i_x} = \frac{1}{g_{m2} + g_{ds2} + g_{mb2}} \approx \frac{1}{g_{m2} + g_{mb2}} = \frac{1}{g_{m2}(1 + \eta)} \quad (1.18)$$

และเราสามารถเขียนวงจรสมมูลสัญญาณขนาดเล็กได้ใหม่ดังในรูปที่ 1.7(ข) ซึ่งจากการวิเคราะห์ที่กล่าวข้างบน จะได้ว่าวงจรมี $G_{mi} = -g_{m1}$ และ $r_{out} = (r_{ds1} \parallel r_x)$

ในรูปที่ 1.5(ก) ขาบอดีของ M_2 ต้องต่อลงกราวด์ทำให้มีผลของบอดี้ เราสามารถกำจัดผลของแรงดันขาบอดี้ของ M_2 ได้โดยใช้ PMOS ใน n-well และต่อขาซอร์สและบอดี้เข้าด้วยกัน ดังแสดงในรูปที่ 1.5(ข) ข้อดีของวงจรขยายซอร์สร่วมที่ใช้โหลดเป็นมอสเฟตที่ต่อแบบไดโอด คือมีอัตราขยายที่ขึ้นกับอัตราส่วนขนาดของ M_1 และ M_2 ทำให้มีค่าแม่นยำ ไม่แปรผันตามอุณหภูมิ แรงดันไฟเลี้ยง และพารามิเตอร์ในกระบวนการสร้าง ข้อเสียคือมีการแกว่งแรงดันเอาต์พุตสูงสุดที่จำกัด ($V_{DD} - V_{TH2}$) ทำให้ไม่เหมาะสมกับการใช้งานที่ V_{DD} ต่ำ

รูปที่ 1.7: วงจรสมมูลสัญญาณขนาดเล็กของวงจรขยายซอร์สร่วมในรูปที่ 1.5(ก)

รูปที่ 1.8: การหาความต้านทานของมอสเฟตที่ต่อแบบไดโอด

1.3.1.3 วงจรขยายซอร์สร่วมที่โหลดตัวต้านทานที่ใช้มอสเฟตในย่านไตรโอด

รูปที่ 1.9 แสดงวงจรขยายซอร์สร่วมที่โหลดตัวต้านทานที่ใช้มอสเฟตในย่านไตรโอด โดยมี M_1 เป็นมอสเฟตอินพุตทำงานในย่านอิมิตัว และ M_2 เป็น PMOS โหลดและถูกไบอัสให้ทำงานในย่านไตรโอด ซึ่งจะต้องทำให้

$$V_B < V_{OUT} - |V_{THP}| \quad (1.19)$$

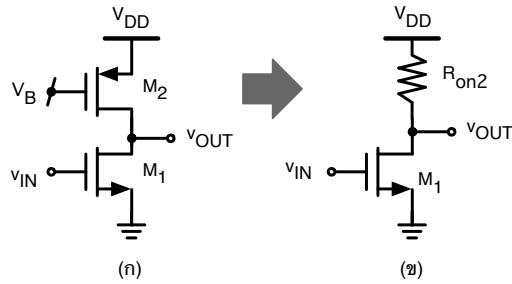
และเมื่อ M_2 ทำงานในย่านไตรโอด จะให้ความต้านทานเท่ากับ

$$R_{ON2} = \frac{1}{\mu_p C_{ox} (W/L)_2 (V_{DD} - V_B - |V_{THP}|)} \quad (1.20)$$

ดังนั้น โดยการวิเคราะห์ด้วยความเข้าใจ เราจะได้อัตราขยายเท่ากับ

$$A_v = -g_{m1} (r_{ds1} \parallel R_{ON2}) \quad (1.21)$$

และวงจรจะมีการแกว่งแรงดันเอาต์พุตสูงสุด $v_{out}(max) = V_{DD}$ และมี $v_{out}(min) = V_{DS1}(sat) = V_{IN} - V_{TH1}$ ข้อเสียของวงจรนี้คือ R_{ON2} มีค่าขึ้นอยู่กับค่า $\mu_p C_{ox}$ และ V_{THP} ซึ่งมีค่าแปรปรวนตาม

รูปที่ 1.9: วงจรขยายซอร์สร่วมที่โหลดตัวต้านทานที่ใช้มอสเฟตในย่านไตรโอด

อุณหภูมิต่ำและตัวแปรในกระบวนการสร้าง

1.3.1.4 วงจรขยายซอร์สร่วมที่โหลดแหล่งจ่ายกระแสที่ใช้มอสเฟตในย่านอิ่มตัว

รูปที่ 1.10 แสดงวงจรขยายซอร์สร่วมที่โหลดแหล่งจ่ายกระแสที่ใช้มอสเฟตในย่านอิ่มตัว โดยมี M_1 เป็นมอสเฟตอินพุตทำงานในย่านอิ่มตัว และ M_2 เป็น PMOS โหลดซึ่งถูกไบอัสให้ทำงานอยู่ในย่านอิ่มตัว โดยกำหนดให้

$$V_B \geq V_{OUT} - |V_{THP}| \quad (1.22)$$

ดังนั้น M_2 จะทำหน้าที่เป็นแหล่งจ่ายกระแสที่มีค่า $I_{D2} = 0.5\mu_p C_{ox} (W/L)_2 (V_{DD} - V_B - |V_{THP}|)^2$ และมีความต้านทานเอาต์พุตเท่ากับ r_{ds2} ดังนั้น โดยการวิเคราะห์ด้วยหลักความเข้าใจ เราจะได้อัตราขยายเท่ากับ

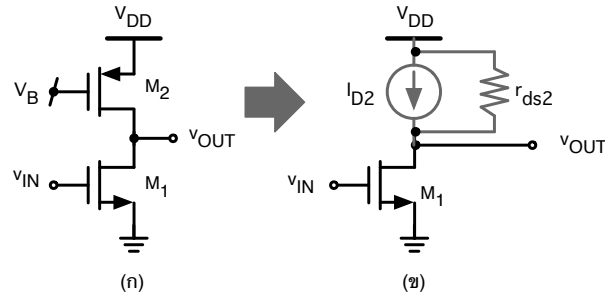
$$A_v = -g_{m1} (r_{ds1} \parallel r_{ds2}) = -\frac{g_{m1}}{g_{ds1} + g_{ds2}} \quad (1.23)$$

$$= -\frac{\sqrt{2\mu_n C_{ox} (W/L)_1 I_{D1}}}{\lambda_N I_{D1} + \lambda_P I_{D2}} \quad (1.24)$$

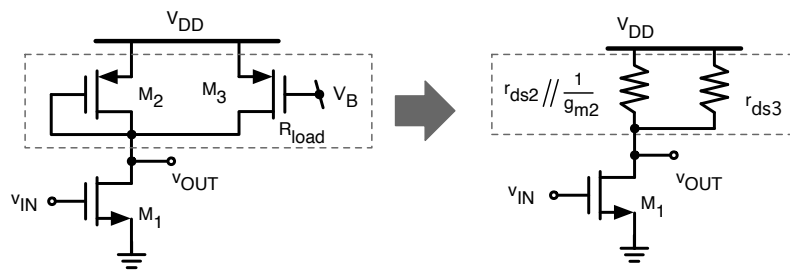
$$= -\sqrt{\frac{2\mu_n C_{ox} (W/L)_1}{I_{D1}}} \frac{1}{(\lambda_N + \lambda_P)} \quad (1.25)$$

โตนวงจรมีความต้านทานเอาต์พุต $r_{out} = (r_{ds1} \parallel r_{ds2})$ และมี $v_{out(max)} = V_{DD} - V_{SD2(sat)} = V_B - |V_{THP}|$ และ $v_{out(min)} = V_{DS1(sat)} = V_{IN} - V_{TH1}$ โดยทั่วไป $r_{ds} > R_{ON}$ ดังนั้นวงจรจะให้อัตราขยายสูงกว่าการใช้มอสเฟตในย่านไตรโอดเป็นโหลด และเราสามารถเพิ่ม A_v ได้ด้วยการเพิ่ม r_{ds1} และ r_{ds2} ได้โดยการใช้ L_1 และ L_2 ที่มีค่ามาก

ในกรณีที่เรามีแหล่งจ่ายกระแสในอุดมคติเป็นโหลด (หรือ $r_{ds2} \rightarrow \infty$) วงจรขยายซอร์สร่วมจะให้อัตราขยายได้สูงสุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ

รูปที่ 1.10: วงจรขยายซอร์สรวมที่โหลดแหล่งจ่ายกระแสที่ใช้มอสเฟตในย่านอิมิตัว

รูปที่ 1.11: วงจรขยายซอร์สรวมที่โหลดแอกทีฟ

$$A_v = -g_{m1}r_{ds1} = -\frac{g_{m1}}{g_{ds1}} \quad (1.26)$$

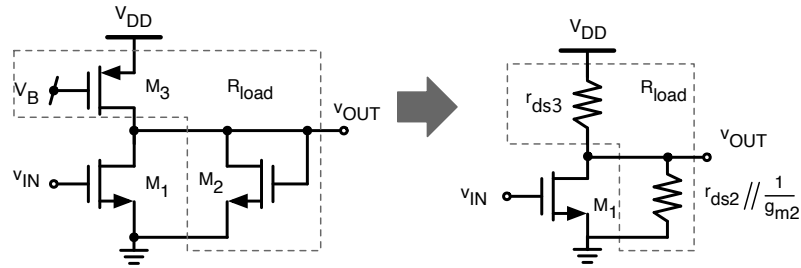
ซึ่งเราเรียกว่าอัตราขยายบริสุทธ์ (intrinsic voltage gain) ของวงจรถ่ายขยายซอร์สรวม ดังนั้น เราอาจสรุปได้ว่าอัตราขยายของวงจรถ่ายขยายซอร์สรวมที่ใช้โหลดใดๆ มีค่าเท่ากับ

$$A_v = -g_{m1}(r_{ds1} \parallel R_{load}) \quad (1.27)$$

เมื่อ R_{load} คือค่าความต้านทานของโหลดใดๆ ที่ต่อที่ขาเดรนของมอสเฟตอินพุต M_1 ยกตัวอย่างเช่นวงจรถ่ายขยายในรูปที่ 1.11 และ 1.12 ซึ่งใช้ M_2 และ M_3 เป็นโหลดแอกทีฟ และใช้ V_B ไบอัส M_3 ให้ทำงานในย่านอิมิตัว และทั้งสองวงจรมี $R_{load} = r_{ds2} \parallel 1/g_{m2} \parallel r_{ds3}$ และ $A_v = -g_{m1}(r_{ds2} \parallel 1/g_{m2} \parallel r_{ds3})$ เพราะว่าการวิเคราะห์แบบสัญญาณขนาดเล็ก แหล่งจ่ายแรงดันไฟเลี้ยงจะมีค่าเป็นศูนย์ หรือเป็นกราวด์กระแสสลับ (ac ground)

1.3.1.5 วงจรถ่ายขยายซอร์สรวมที่ใช้เทคนิคซอร์สตีเจนเนอร์

วงจรถ่ายขยายซอร์สรวมที่กล่าวมาข้างบนนั้นใช้มอสเฟตตัวเดียวเป็นทรานส์คอนดักเตอร์อินพุต (G_{mi}) ทำให้มีความเป็นเชิงเส้นที่จำกัด ซึ่งอาจไม่มีเพียงพอกับการประยุกต์ใช้งานบางประเภท เราสามารถเพิ่มความ

รูปที่ 1.12: วงจรขยายซอร์สรวมที่โหลดแอกทีฟ

เป็นเชิงเส้นของ G_{mi} ได้ด้วยเทคนิคซอร์สดีเจเนอเรชัน (source degeneration) โดยต่อความต้านทานที่ขาซอร์สของมอสเฟตอินพุต ดังแสดงในรูปที่ 1.13(ก) ทำให้แรงดันอินพุตมีค่าเท่ากับผลรวมของแรงดันเกต-ซอร์สกับแรงดันที่ตกคร่อม R_S หรือ $v_{IN} = v_{GS1} + i_{D1}R_S$ และเพื่อให้เข้าใจหลักการของเทคนิคซอร์สดีเจเนอเรชันได้ง่าย เราจะเริ่มวิเคราะห์วงจรโดยไม่พิจารณาผลของการเปลี่ยนแปลงความยาวช่องนำกระแส หรือให้ $\lambda = 0$ ดังในรูปที่ 1.13(ข) และพิจารณา M_1 และ R_S เป็นตัวทรานส์คอนคอตเตอร์อินพุต G_{mi} ซึ่งให้ $i_{out} = G_{mi}v_{in}$ และ

$$i_{out} = -i_{d1} = -g_{m1}v_{gs1} = -g_{m1}(v_{in} - i_{d1}R_S) = -g_{m1}(v_{in} + i_{out}R_S) \quad (1.28)$$

ดังนั้น

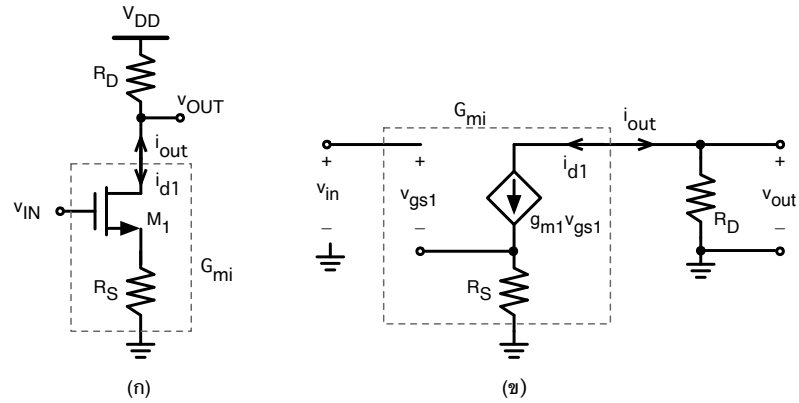
$$G_{mi} = \frac{i_{out}}{v_{in}} = -\frac{g_{m1}}{1 + g_{m1}R_S} \quad (1.29)$$

และ $v_{out} = i_{out}R_D$ ดังนั้น

$$A_v = \frac{v_{out}}{v_{in}} = G_{mi}R_D = -\frac{g_{m1}}{1 + g_{m1}R_S}R_D \quad (1.30)$$

ซึ่งถ้า R_S มีค่ามากขึ้น จะทำให้ i_{out} ขึ้นอยู่กับ v_{gs1} น้อยลง หรือ G_{mi} จะขึ้นกับ g_{m1} น้อยลง โดยถ้า $g_{m1}R_S \gg 1$ หรือ $R_S \gg 1/g_{m1}$ เราจะได้ว่า $G_{mi} \approx -1/R_S$ และ $A_v \approx -R_D/R_S$ ซึ่งจะเห็นได้ว่าค่าทรานส์คอนคอตเตอร์อินพุตและอัตราขยายแรงดันขึ้นอยู่กับตัวต้านทานเท่านั้น ทำให้มีความเป็นเชิงเส้นสูงขึ้น และหากเทียบกับวงจรวจรขยายซอร์สรวมที่ไม่ใช้เทคนิคซอร์สดีเจเนอเรชัน หรือ $R_S = 0$ ซึ่งมี $G_{mi} = -g_{m1}$ และ $A_v = -g_{m1}R_D$ ดังนั้นเนื่องจาก $R_S \gg 1/g_{m1}$ ดังนั้นวงจรวจรขยายซอร์สรวมที่ใช้เทคนิคซอร์สดีเจเนอเรชันจะให้อัตราขยายที่น้อยกว่าในกรณีที่ $R_S = 0$ หรือเราอาจกล่าวได้ว่าเทคนิคซอร์สดีเจเนอเรชันให้ความเป็นเชิงเส้นที่สูงขึ้นแต่ทำให้อัตราขยายลดลง

ในลำดับต่อไป เราจะวิเคราะห์วงจรโดยพิจารณารวมผลของการเปลี่ยนแปลงความยาวช่องนำกระแส หรือ $\lambda > 0$ และผลของบอดี้ ดังแสดงในรูปที่ 1.14(ก) และเราจะวิเคราะห์โดยใช้วงจรมูลของนอร์ตัน

รูปที่ 1.13: วงจรขยายซอร์สร่วมที่ใช้เทคนิคซอร์สดีเจเนอเรชัน

(Norton equivalent circuit) ของ G_{mi} ดังในรูปที่ 1.14(ข) โดย G_{mi} คือค่าทรานส์คอนดักแตนซ์ลัดวงจร (short-circuit transconductance) และ r_{oc} คือความต้านทานเอาต์พุตของ G_{mi} ดังนั้นอัตราขยายของวงจรมีค่าเท่ากับ $A_v = G_{mi}r_{out} = G_{mi}(r_{oc} \parallel R_D)$

เราวิเคราะห์หา G_{mi} ได้โดยวิเคราะห์หา i_{out} เมื่อ v_{out} ลัดวงจร ซึ่งจะได้ว่า

$$i_{out} = -g_{m1}v_{gs1} - g_{ds1}(0 - v_{s1}) - g_{mb1}v_{bs1} \quad (1.31)$$

และเนื่องจาก $v_{in} = v_{gs1} + v_{s1}$ และ $v_{s1} = i_{d1}R_S = -i_{out}R_S$ และ $v_{bs1} = 0 - v_{s1} = -v_{s1}$ ทำให้

$$i_{out} = -g_{m1}(v_{in} + i_{out}R_S) - g_{ds1}i_{out}R_S - g_{mb1}i_{out}R_S \quad (1.32)$$

ดังนั้น

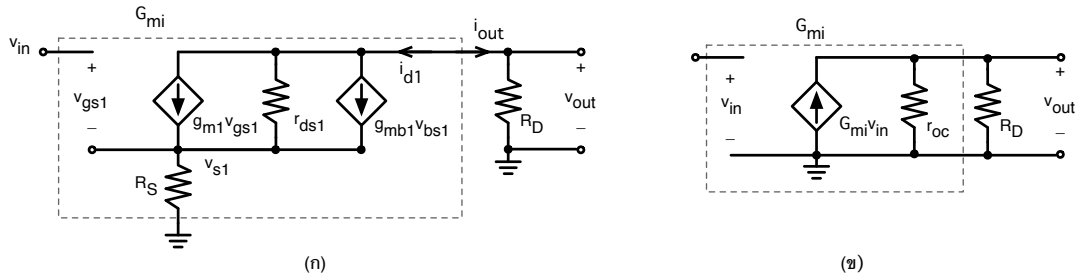
$$G_{mi} = \frac{i_{out}}{v_{in}} = -\frac{g_{m1}}{1 + (g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1})R_S} \quad (1.33)$$

ซึ่งถ้า $g_{m1} \gg g_{ds1}$ และ $R_S \gg 1/g_{m1}$ เราจะได้ $G_{mi} \approx 1/(1+\eta)R_S$

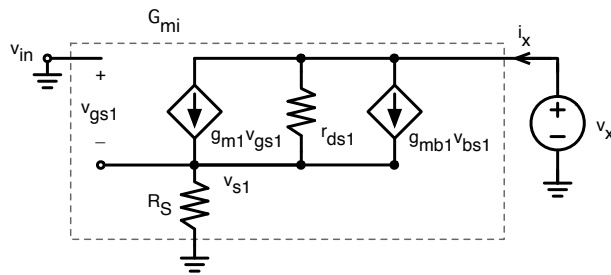
เราสามารถวิเคราะห์หา r_{oc} ได้โดยลัดวงจรที่ v_{in} และป้อนแรงดันทดสอบ v_x และวิเคราะห์หา v_x/i_x ของวงจร ดังในรูปที่ 1.15 ซึ่งจะได้ว่า

$$i_x = g_{m1}v_{gs1} + g_{ds1}(v_x - v_{s1}) + g_{mb1}v_{bs1}$$

โดยที่ $v_{gs1} = 0 - v_{s1} = -v_{s1}$ และ $v_{s1} = i_x R_S$ และ $v_{bs1} = 0 - v_{s1} = -v_{s1}$ ทำให้

รูปที่ 1.14: วงจรสมมูลสัญญาณขนาดเล็กของวงจรขยายซอร์สร่วมที่ใช้เทคนิคซอร์สตีเจนเนอเรชัน

รูปที่ 1.15: การวิเคราะห์ความต้านทานเอาต์พุตของ G_{mi} ของวงจรในรูปที่ 1.14(ก)

$$i_x = -g_{m1}i_x R_S + g_{ds1}(v_x - i_x R_S) - g_{mb1}i_x R_S \quad (1.34)$$

ดังนั้น

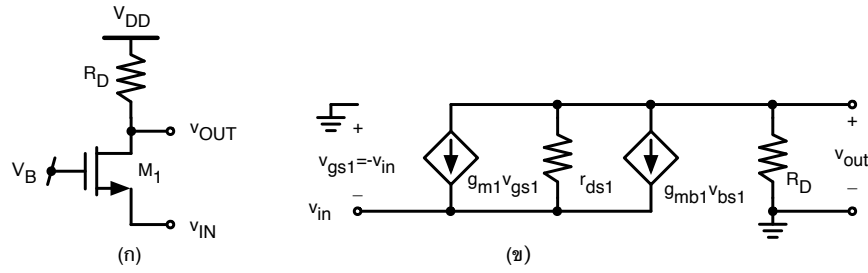
$$r_{oc} = \frac{v_x}{i_x} = r_{ds1} (1 + (g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1}) R_S) \quad (1.35)$$

และถ้า $g_{m1} \gg g_{ds1}$ และ $R_S \gg 1/g_{m1}$ เราจะได้ $r_{oc} \approx g_{m1} (1 + \eta) R_S r_{ds1}$ ซึ่งถ้าเทียบกับวงจรที่มี $R_S = 0$ ซึ่งมี $r_{oc} = r_{ds1}$ เราจะได้ความต้านทานเอาต์พุตของ G_{mi} สูงขึ้นประมาณ $g_{m1} (1 + \eta) R_S$ เท่า ดังนั้นการต่อ R_S จะทำให้ G_{mi} มีความเป็นเชิงเส้นและมีความต้านทานเอาต์พุตสูงขึ้น

และที่จริง เทคนิคซอร์สตีเจนเนอเรชันคือการป้อนกลับแบบลบในรูปแบบหนึ่ง เพื่อเพิ่มความเป็นเชิงเส้นและความต้านทานเอาต์พุตของ G_{mi}

1.3.2 วงจรขยายเกตร่วม (common-gate amplifier)

รูปที่ 1.16 แสดงวงจรขยายเกตร่วมที่ใช้ตัวต้านทานเป็นโหลด ซึ่งมีอินพุตที่ขาซอร์ส และมีเอาต์พุตที่ขาเดรน โดยที่ขาเกตถูกไบอัสด้วยแรงดันไฟตรง V_B เราสามารถอธิบายคุณลักษณะและการทำงานของวงจรได้ดังต่อไปนี้ พิจารณา $v_{IN} \geq V_B - V_{TH1}$ มอสเฟต M_1 จะไม่นำกระแส และ $v_{OUT} = V_{DD}$ และเมื่อ $v_{IN} < V_B - V_{TH1}$ มอสเฟต M_1 จะเริ่มนำกระแสและทำงานในย่านอิมิตัว เมื่อ v_{IN} ค่อยๆ มีค่า

รูปที่ 1.16: วงจรขยายเกตร่วมที่ใช้ตัวต้านทานเป็นโหลด

ลดลง I_{D1} จะมีค่ามากขึ้น ทำให้ v_{OUT} มีค่าลดน้อยลง จนกระทั่ง เมื่อ $V_{DS1} < V_{GS1} - V_{TH1}$ หรือ $v_{OUT} - v_{IN} < V_B - v_{IN} - V_{TH1}$ หรือ $v_{OUT} < V_B - V_{TH1}$ มอสเฟต M_1 จะเข้าสู่ย่านไตรโอด ถ้าพิจารณาให้ M_1 อยู่ในย่านอิมิตัวโดยละเลยผลของการเปลี่ยนแปลงความยาวช่องนำกระแส ($\lambda = 0$) เราจะได้ i_{D1} เท่ากับ

$$i_{D1} = \frac{1}{2} \mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L} \right)_1 (V_B - v_{IN} - V_{TH1})^2 \quad (1.36)$$

และ v_{OUT} มีค่าเท่ากับ

$$v_{OUT} = V_{DD} - i_{D1} R_D = V_{DD} - \frac{1}{2} \mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L} \right)_1 (V_B - v_{IN} - V_{TH1})^2 R_D \quad (1.37)$$

และอัตราขยายของวงจรมีค่าเท่ากับ

$$A_v = \frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}} = -\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L} \right)_1 (V_B - v_{IN} - V_{TH1}) \left(-1 - \frac{\partial V_{TH1}}{\partial v_{IN}} \right) R_D \quad (1.38)$$

และเนื่องจาก $\partial v_{TH1} / \partial v_{IN} = \partial v_{TH1} / \partial V_{SB1} = \eta$ ดังนั้น

$$A_v = \frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}} = \mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L} \right)_1 (V_B - v_{IN} - V_{TH1}) (1 + \eta) R_D \quad (1.39)$$

$$= g_{m1} (1 + \eta) R_D = (g_{m1} + g_{mb1}) R_D \quad (1.40)$$

ซึ่งมีค่าเป็นบวก หรือ v_{IN} และ v_{OUT} มีเฟสตรงกัน และวงจรมีค่าทรานส์คอนดักแตนซ์อินพุต $G_{mi} = g_{m1} + g_{mb1}$ และมีความต้านทานเอาต์พุต $r_{out} = R_D$ และเราจะเห็นได้ว่าผลของบอดี้ช่วยเพิ่มค่าทรานส์คอนดักแตนซ์และอัตราขยายแรงดันของวงจรขยายเกตร่วม

ในลำดับต่อไป เราจะวิเคราะห์วงจรขยายเกตร่วมโดยให้ $\lambda > 0$ หรือ $r_{ds} < \infty$ และรวมเอาผลของความต้านทานของแหล่งจ่ายแรงดันอินพุต หรือ R_S ดังแสดงในรูปที่ 1.17 ซึ่งเราจะหาอัตราขยายและความ

ต้านทานเอาต์พุตโดยใช้วงจรมุมลนอร์ตัน ดังในรูปที่ 1.14(ข) โดยเราสามารถหา G_{mi} และ r_{oc} ได้ด้วยการวิเคราะห์วงจรมุมลนอร์ตันในรูปที่ 1.18(ก) และ 1.18(ข) ตามลำดับ จากรูปที่ 1.18(ก) จะได้ว่า

$$i_{out} = -g_{m1}v_{gs1} - g_{ds1}(0 - v_{s1}) - g_{mb1}(0 - v_{s1}) \quad (1.41)$$

และแทนที่ $v_{s1} = -i_{out}R_S + v_{in}$ จะได้

$$i_{out} = -i_{out}(g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1})R_S + (g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1})v_{in} \quad (1.42)$$

ดังนั้น

$$G_{mi} = \frac{i_{out}}{v_{in}} = \frac{g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1}}{1 + (g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1})R_S} \quad (1.43)$$

และถ้า $g_{m1} \gg g_{ds1}$ และ $R_S \ll 1/(g_{m1} + g_{mb1})$ เราจะได้ $G_{mi} \approx g_{m1} + g_{mb1} = g_{m1}(1 + \eta)$ เราสามารถวิเคราะห์หา r_{oc} จากรูปที่ 1.18(ข) โดยมี

$$i_x = g_{m1}v_{gs1} + g_{ds1}(v_x - v_{s1}) + g_{mb1}v_{bs1} \quad (1.44)$$

และแทนที่ $v_{s1} = i_x R_S$ และ $v_{gs1} = v_{bs1} = 0 - v_{s1} = -v_{s1}$ จะได้

$$i_x = -g_{m1}i_x R_S + g_{ds1}(v_x - i_x R_S) - g_{mb1}i_x R_S \quad (1.45)$$

ดังนั้น

$$r_{oc} = \frac{v_x}{i_x} = r_{ds1}(1 + (g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1})R_S) \quad (1.46)$$

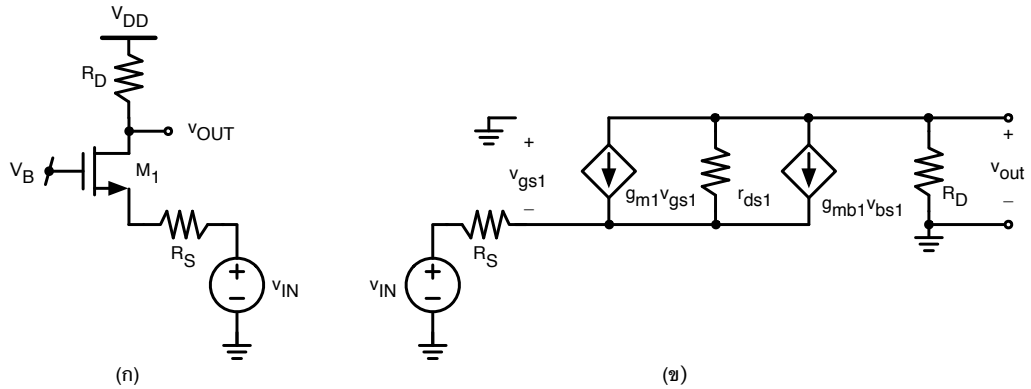
ซึ่งจะสังเกตได้ว่ามีค่าเท่ากับ r_{oc} ใน (1.35) ของวงจรมุมลนอร์ตันร่วมที่ใช้เทคนิคซอร์สดีเจเนอเรชัน

และถ้า $g_{m1} \gg g_{ds1}$ และ $R_S \ll 1/(g_{m1} + g_{mb1})$ เราจะได้ $r_{oc} \approx r_{ds1}$

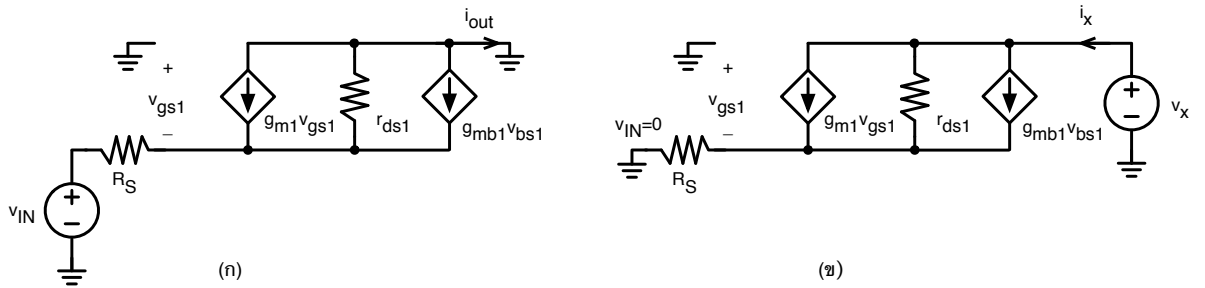
ดังนั้นจาก (1.43) และ (1.46) เราจะได้อัตราขยายแรงดันของวงจรมุมลนอร์ตันเท่ากับ

$$A_v = G_{mi}(r_{oc} \parallel R_D) = \frac{g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1}}{1 + (g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1})R_S} \cdot \frac{r_{ds1}(1 + (g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1})R_S)R_D}{r_{ds1}(1 + (g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1})R_S) + R_D} \quad (1.47)$$

และหาก $g_{m1} \gg g_{ds1}$ และ $R_S \ll 1/(g_{m1} + g_{mb1})$ เราจะได้

รูปที่ 1.17: วงจรขยายเกตร่วมที่มีความต้านทานของแหล่งจ่ายอินพุต

รูปที่ 1.18: วงจรสมมูลสำหรับวิเคราะห์หา (ก) G_{mi} และ (ข) r_{oc} ของวงจรขยายเกตร่วม

$$A_v \approx (g_{m1} + g_{mb1})(r_{ds1} \parallel R_D) = (g_{m1} + g_{mb1}) \left(\frac{r_{ds1} R_D}{r_{ds1} + R_D} \right) \quad (1.48)$$

เราสามารถวิเคราะห์หาความต้านทานอินพุตของวงจรขยายเกตร่วมได้โดยป้อนแรงดันทดสอบ v_x ที่อินพุต และวิเคราะห์หา v_x/i_x ดังแสดงในรูปที่ 1.19 โดยมี $v_{gs1} = v_{bs1} = -v_x$ และ

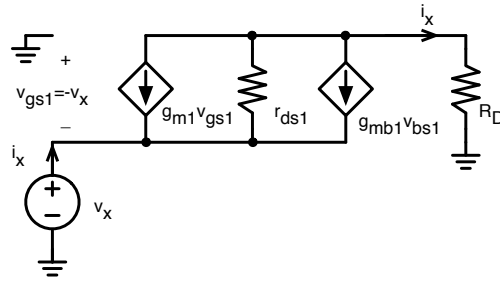
$$i_x = g_{m1}v_x + g_{ds1}(v_x - i_x R_D) + g_{mb1}v_x \quad (1.49)$$

ดังนั้น

$$r_{in} = \frac{v_x}{i_x} = \frac{(1 + g_{ds1} R_D)}{g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1}} \quad (1.50)$$

และหาก $g_{ds1} \ll 1/R_D$ และ $g_{ds1} \ll g_{m1}$ เราจะได้ $r_{in} \approx 1/(g_{m1} + g_{mb1})$ ซึ่งมีค่าน้อย

เนื่องจากวงจรถ่ายขยายเกตร่วมมี r_{in} น้อย และ r_{out} มาก จึงมีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับใช้เป็นวงจรถ่ายขยายกระแส ซึ่งมี $i_{in} = -i_{out} = i_D$ หรือ มีอัตราขยายกระแส $A_V = i_{out}/i_{in} = -1$ หรือเราเรียกได้ว่าเป็นวงจรบัฟเฟอร์กระแส

รูปที่ 1.19: วงจรสมมูลสำหรับวิเคราะห์หา r_{in} ของวงจรขยายเกตร่วม

1.3.3 วงจรขยายเดรนร่วม (common-drain amplifier)

รูปที่ 1.21 แสดงวงจรขยายเดรนร่วมที่มีตัวต้านทานเป็นโหลด ซึ่งมีอินพุตที่ขาเกต และมีเอาต์พุตที่ขาซอร์ส โดยมี $v_{OUT} = v_{IN} - v_{GS1}$ ซึ่งถ้า v_{GS1} มีค่าคงที่ v_{OUT} จะมีค่าแปรผันตาม v_{IN} หรือมีอัตราขยายสัญญาณขนาดเล็กเท่ากับหนึ่ง ดังนั้นแรงดันซอร์สจะแปรผันตามแรงดันเกต และเราอาจเรียกวจรว่า วงจรตามแรงดัน (source voltage follower หรือ source follower)

พิจารณาวิเคราะห์วงจรแบบสัญญาณขนาดใหญ่ ถ้าให้ $v_{IN} < V_{TH}$ มอสเฟต M_1 จะไม่นำกระแส และ $v_{OUT} = 0$ เมื่อ $v_{IN} > V_{TH}$ มอสเฟตจะเริ่มนำกระแส และทำงานในย่านอิ่มตัว โดยหากละเลยผลของการเปลี่ยนแปลงความยาวช่องนำกระแส ($\lambda = 0$) เราจะได้

$$v_{OUT} = i_{D1}R_S = \frac{1}{2}\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right)_1 (v_{IN} - v_{OUT} - V_{TH})^2 R_S \quad (1.51)$$

และเราสามารถวิเคราะห์หาอัตราขยายได้โดยการหาอนุพันธ์ $\frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}}$ จะได้ว่า

$$\frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}} = \frac{1}{2}\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right)_1 2(v_{IN} - v_{OUT} - V_{TH}) R_S \left(1 - \frac{\partial V_{TH}}{\partial v_{IN}} - \frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}}\right) \quad (1.52)$$

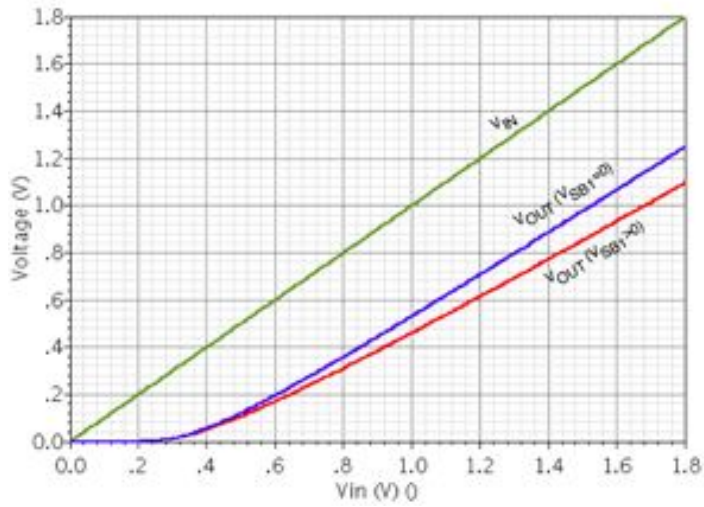
และเนื่องจาก $\frac{\partial V_{TH}}{\partial v_{IN}} = \eta \frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}}$ ดังนั้น

$$\frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}} = \frac{\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right)_1 (v_{IN} - v_{OUT} - V_{TH}) R_S}{1 + \mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right)_1 (v_{IN} - v_{OUT} - V_{TH}) R_S (1 + \eta)} \quad (1.53)$$

ซึ่ง $\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right)_1 (v_{IN} - v_{OUT} - V_{TH}) = g_{m1}$ ดังนั้นเราจะได้อัตราขยายของวงจรมีค่าเท่ากับ

$$A_v = \frac{\partial v_{OUT}}{\partial v_{IN}} = \frac{g_{m1}R_S}{1 + g_{m1}(1 + \eta)R_S} = \frac{g_{m1}R_S}{1 + (g_{m1} + g_{mb1})R_S} \quad (1.54)$$

ซึ่งหาก R_S มีค่ามาก เราจะได้

รูปที่ 1.20: คุณลักษณะถ่ายโอนไฟตรงของวงจรขยายเดรนร่วม

$$A_v \approx \frac{g_{m1}}{g_{m1} + g_{mb1}} = \frac{1}{1 + \eta} \quad (1.55)$$

ซึ่งจะเห็นได้ว่าอัตราขยายของวงจรขยายเดรนร่วมจะมีค่าน้อยกว่าหนึ่งเสมอ ($A_v < 1$) และจะมีค่าเข้าใกล้หนึ่ง ($A_v \rightarrow 1$) ก็ต่อเมื่อ $\eta \ll 1$ หรือ $g_{m1} \gg g_{mb1}$

รูปที่ 1.20 แสดงตัวอย่างคุณลักษณะถ่ายโอนไฟตรงของวงจรขยายเดรนร่วม ที่มี $V_{TH} \approx 0.4V$ โดยกราฟเส้นสีเขียวแสดง v_{IN} กราฟเส้นสีน้ำเงินแสดง v_{OUT} เมื่อไม่มีผลของบอดี้ของ M_1 ($V_{SB1} = 0$) ซึ่งจะเห็นได้ว่า $A_v \sim 1$ และ $(v_{IN} - v_{OUT}) = v_{GS1}$ มีค่าค่อนข้างคงที่ ในขณะที่กราฟเส้นสีแดงแสดง v_{OUT} เมื่อมีผลของบอดี้ของ M_1 ($V_{SB1} > 0$) ซึ่งจะเห็นได้ว่า $A_v < 1$ และ $(v_{IN} - v_{OUT})$ มีค่าเพิ่มมากขึ้นเมื่อ v_{IN} มีค่ามากขึ้น เพราะว่าผลของบอดี้ของ M_1 หรือ $v_{SB1} = v_{OUT} > 0$ มีค่าเพิ่มมากขึ้น ทำให้ V_{TH} มีค่าสูงขึ้น และ g_{m1} ดังนั้นผลของบอดี้ของ M_1 จะทำให้อัตราขยายมีค่าน้อยลง ตาม(1.55)

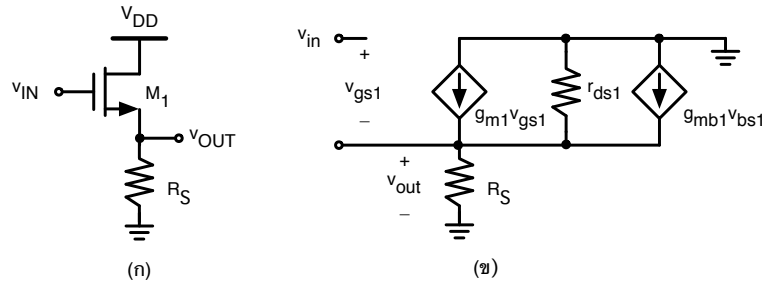
ถัดไปเราจะวิเคราะห์หาอัตราขยายของวงจรโดยรวมผลของ λ โดยพิจารณาจากรวมผลของสัญญาณขนาดเล็กในรูปที่ 1.21(ข) ซึ่งมี $v_{out} = v_{in} - v_{gs1}$ และ $v_{bs1} = 0 - v_{out} = -v_{out}$ และจะได้ว่า

$$v_{out}/R_S = g_{m1}(v_{in} - v_{out}) + g_{ds1}(-v_{out}) + g_{mb1}(-v_{out}) \quad (1.56)$$

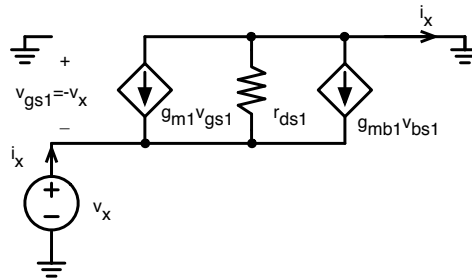
ดังนั้น

$$A_v = \frac{v_{out}}{v_{in}} = \frac{g_{m1}R_S}{1 + (g_{m1} + g_{mb1} + g_{ds1})R_S} \quad (1.57)$$

ซึ่งจะเห็นได้ว่า $A_v \rightarrow 1$ ก็ต่อเมื่อ $g_{m1} \gg g_{mb1}, g_{ds1}$

รูปที่ 1.21: วงจรขยายเดรนร่วมที่มีตัวต้านทานเป็นโหลด

รูปที่ 1.22: วงจรสมมูลสำหรับวิเคราะห์ r_{out} ของวงจรขยายเดรนร่วม

วงจรขยายเดรนร่วมมี $r_{in} = \infty$ และสามารถวิเคราะห์หา $r_{out} = v_x/i_x$ ได้โดยพิจารณาวงจรในรูปที่ 1.22 ซึ่งมี $v_{gs1} = v_{bs1} = -v_x$ จะได้ว่า

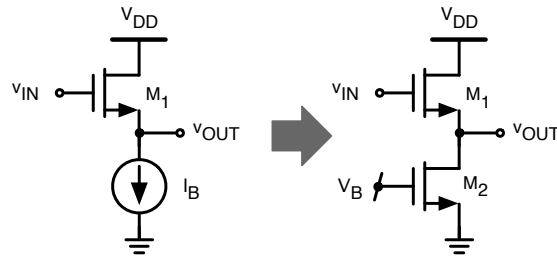
$$i_x = g_{m1}v_x + g_{ds1}v_x + g_{mb1}v_x \quad (1.58)$$

ดังนั้น

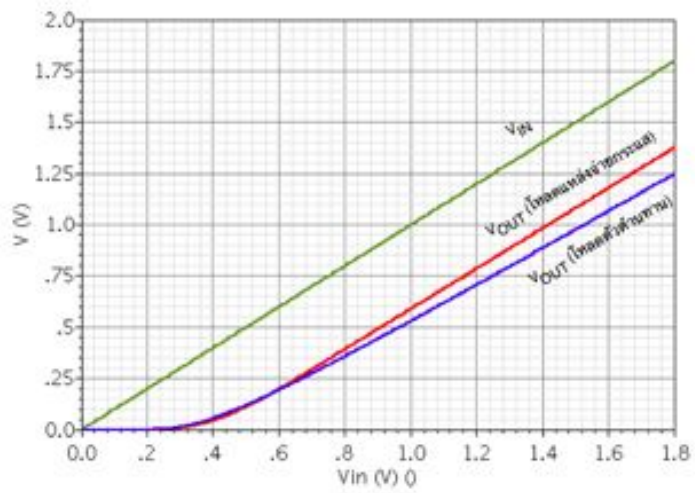
$$r_{out} = \frac{v_x}{i_x} = \frac{1}{g_{m1} + g_{ds1} + g_{mb1}} \approx \frac{1}{g_{m1} + g_{mb1}} \quad (1.59)$$

ซึ่งมีค่าน้อย ดังนั้นเราสามารถสรุปได้ว่า วงจรขยายเดรนร่วมมี r_{in} มาก r_{out} น้อย และมี $A_v \sim 1$ จึงมีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นวงจรบัฟเฟอร์แรงดัน (voltage buffer) เพื่อขับโหลดที่มีความต้านทานต่ำ

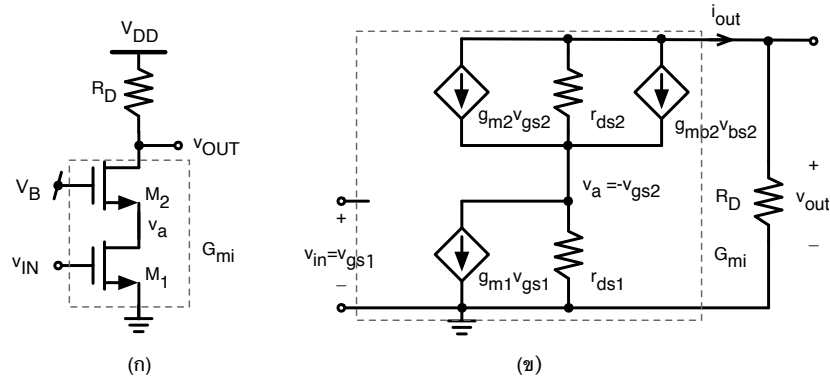
วงจรขยายเดรนร่วมในรูปที่ 1.21 มีกระแสเดรนที่ขึ้นอยู่กับระดับแรงดันไฟตรงของ v_{IN} ทำให้มีการแปรผันของอัตราขยาย เราสามารถแก้ไขได้โดยใช้โหลดแหล่งจ่ายกระแส ดังในรูปที่ 1.23 ซึ่งมี M_2 ที่ถูกไบอัสให้อยู่ในย่านอิมิตัว ทำหน้าที่เป็นแหล่งจ่ายกระแส ทำให้ $I_{D1} = I_{D2} = 0.5\mu_n C_{ox} (W/L)_2 (V_B - V_{TH})^2$ หรือวงจรมีความต้านทานโหลด $R_S = r_{ds2}$ ซึ่งมีค่ามาก ดังนั้นวงจรจะให้ A_v ที่มีค่าใกล้เคียงหนึ่งมากกว่าวงจรที่ใช้โหลดตัวต้านทาน ดังแสดงในรูปที่ 1.24

รูปที่ 1.23: วงจรขยายเดรนร่วมที่ใช้โหลดแหล่งจ่ายกระแส

รูปที่ 1.24: คุณลักษณะถ่ายโอนไฟตรงของวงจรขยายเดรนร่วมในรูปที่ 1.21 และ 1.23

รูปที่ 1.25: วงจรขยายคาสโคดที่ใช้โหลดตัวต้านทาน

1.4 วงจรขยายคาสโคด (Cascode amplifier)

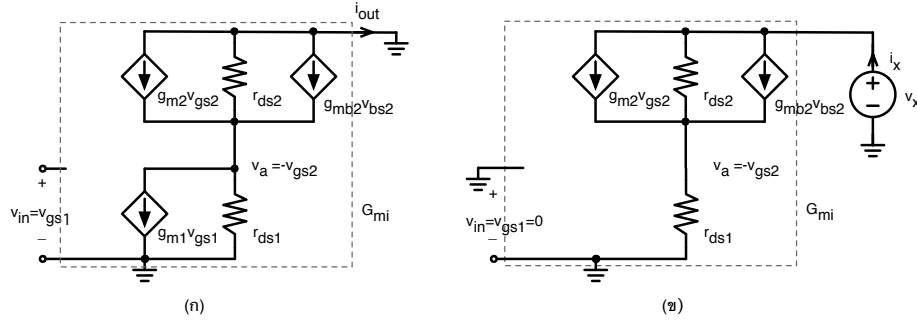
ในหัวข้อที่ผ่านมา เราจะเห็นว่าอัตราขยายแรงดันสูงสุดของวงจรขยายซอร์สร่วมมีค่าขึ้นอยู่กับ $G_{mi} = -g_{m1}$ และ $r_{oc} = r_{ds1}$ ดังนั้นเราสามารถเพิ่มอัตราขยายได้ด้วยการเพิ่ม g_{m1} ด้วยการเพิ่ม I_{D1} และ $(W/L)_1$ ซึ่งต้องใช้กำลังงานเพิ่มขึ้น หรือเราสามารถเพิ่ม r_{ds1} ด้วยการเพิ่ม L_1 ซึ่งมีข้อเสียคือจะทำให้มอสเฟตมีตัวเก็บประจุแอบแฝงเพิ่มขึ้น ทำให้แบนด์วิดท์ของวงจรลดลง ในหัวข้อนี้เราจะอธิบายถึงเทคนิคคาสโคดที่ใช้เพิ่ม r_{oc} และอัตราขยายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4.1 วงจรขยายคาสโคด (Cascode amplifier) หรือวงจรขยายคาสโคดแบบต่อซ้อนกัน (Telescopic cascode amplifier)

รูปที่ 1.25 แสดงวงจรขยายคาสโคดที่มีโหลดตัวต้านทาน ซึ่งเป็นการต่อเรียงกันของภาคซอร์สร่วมที่ใช้ M_1 และภาคเกตร่วมที่ใช้ M_2 โดย M_1 ทำหน้าที่แปลง v_{in} เป็นกระแส i_{d1} และ M_2 ทำงานเป็นบัฟเฟอร์กระแสส่งผ่าน i_{d1} (หรือ $i_{d2} = i_{d1}$) ไปยังโหลดเพื่อสร้าง v_{out} วงจรควรมีการไบอัสให้ M_1 และ M_2 ทำงานในย่านอิมิตัว โดยให้ $V_B - V_{GS2} \geq V_{IN} - V_{TH1}$ และ $V_{OUT} \geq V_B - V_{TH2}$ ตามลำดับ ดังนั้น $V_{OUT} \geq (V_{IN} - V_{TH1}) + (V_{GS2} - V_{TH2})$ หรือ $V_{OUT} \geq V_{DS1}(sat) + V_{DS2}(sat)$ ซึ่งแสดงว่าการต่อ M_2 ทำให้ช่วงการแกว่งแรงดันเอาต์พุตลดลง เมื่อเทียบกับวงจรขยายซอร์สร่วม

เราจะวิเคราะห์หาอัตราขยายของวงจรขยายคาสโคด ด้วยวิธีหลักความเข้าใจ โดยพิจารณา M_1 และ M_2 เป็นส่วนทรานส์คอนดักเตอร์อินพุต และหาค่าทรานส์คอนดักแดนซ์ลัดวงจร (G_{mi}) และความต้านทานเอาต์พุต (r_{oc}) โดยพิจารณาวงจรสมมูลสัญญาณขนาดเล็กในรูปที่ 1.26 จากรูปที่ 1.26(ก) $v_{gs1} = v_{in}$ และ $v_{gs2} = -v_a$ เราจะได้

$$i_{out} = -g_{m1}v_{in} - g_{ds1}v_a = -g_{m1}v_{in} + g_{ds1}v_{gs2} \quad (1.60)$$

รูปที่ 1.26: วงจรสมมูลสัญญาณขนาดเล็กสำหรับวิเคราะห์ (ก) G_{mi} และ (ข) r_{oc} ของวงจรขยายคาสโคด

และ

$$i_{out} = -(g_{m2} + g_{ds2} + g_{mb2}) v_{gs2} \quad (1.61)$$

ดังนั้น

$$G_{mi} = \frac{i_{out}}{v_{in}} = -g_{m1} \frac{1}{1 + \frac{g_{ds1}}{g_{m2} + g_{ds2} + g_{mb2}}} \approx -g_{m1} \quad (1.62)$$

ซึ่งจะเห็นได้ว่าวงจรขยายคาสโคดมีค่าทรานส์คอนดักแตนซ์อินพุตประมาณเท่ากับวงจรขยายซอร์สร่วม เพราะว่า M_2 ทำหน้าที่เป็นบัฟเฟอร์กระแสส่งผ่าน i_{d1} ไปยังเอาต์พุต

เราจะวิเคราะห์หาความต้านทานเอาต์พุตของ G_{mi} (r_{oc}) ด้วยวงจรในรูปที่ 1.26(ข) ซึ่งมีรูปแบบเดียวกันกับวงจรสมมูลสำหรับหา r_{oc} ของวงจรขยายซอร์สร่วมที่ใช้เทคนิคซอร์สติเจนเนอเรชันในรูปที่ 1.15 โดยมี $v_{in} = v_{gs1} = 0$ และ $v_{gs2} = -v_a = i_x r_{ds1}$ ดังนั้นเราจะได้ว่า

$$r_{oc} = \frac{v_x}{i_x} = r_{ds2} (1 + (g_{m2} + g_{ds2} + g_{mb2}) r_{ds1}) \quad (1.63)$$

ซึ่งถ้าหาก $g_{m2} \gg g_{ds2}$ เราจะได้

$$r_{oc} \approx (g_{m2} + g_{mb2}) r_{ds2} r_{ds1} \quad (1.64)$$

ดังนั้นถ้าเปรียบเทียบกับวงจรขยายซอร์สร่วมที่ไม่มี M_2 ซึ่งมี $r_{oc} = r_{ds1}$ เราจะเห็นว่าเทคนิคคาสโคดทำให้ได้ r_{oc} เพิ่มขึ้น $(g_{m2} + g_{mb2}) r_{ds2}$ เท่า เพราะว่า M_2 เป็นภาคเกตร่วมที่ช่วยรักษาระดับแรงดันขาเดรนของ M_1 ให้มีค่าค่อนข้างที่ไม่เปลี่ยนแปลงตาม v_{out} มากนัก เราจึงได้ความต้านทานเอาต์พุตที่เพิ่มขึ้น

ดังนั้นเราสามารถเขียนอัตราขยายแรงดันของวงจรขยายคาสโคดในรูปที่ 1.25 ได้เท่ากับ

$$A_v = \frac{v_{out}}{v_{in}} = G_{mi}(r_{oc} \parallel R_D) \quad (1.65)$$

$$= \left(-g_{m1} \frac{1}{1 + \frac{g_{ds1}}{g_{m2} + g_{ds2} + g_{mb2}}} \right) (r_{ds2} (1 + (g_{m2} + g_{ds2} + g_{mb2}) r_{ds1}) \parallel R_D) \quad (1.66)$$

และถ้าหาก $R_D \ll r_{oc}$ เราจะได้ $A_v \approx -g_{m1}R_D$ ซึ่งมีค่าเท่ากับวงจขยายซอร์สร่วม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าถ้าต้องการ A_v มากขึ้นควรใช้โหลดที่มีความต้านทานสูง เช่น โหลดแหล่งจ่ายกระแส โดยในกรณีโหลดแหล่งจ่ายกระแสในอุดมคติ หรือ $R_D = \infty$ วงจขยายคาสโค้ดจะให้อัตราขยายแรงดันสูงสุดเท่ากับ

$$A_v = G_{mi}r_{oc} \approx -g_{m1}(g_{m2} + g_{mb2})r_{ds2}r_{ds1} \quad (1.67)$$

ซึ่งมีค่าเป็น $(g_{m2} + g_{mb2})r_{ds2}$ เท่าของอัตราขยายสูงสุดของวงจขยายซอร์สร่วมใน (1.26) อันเป็นผลจากที่ r_{oc} มีค่าเพิ่มขึ้น และถ้าสมมติให้ $g_m \gg g_{mb}$ และ g_m และ g_{ds} ของมอสเฟตทุกตัวมีค่าเท่ากันโดยประมาณ เราจะได้ว่า

$$A_v \approx -(g_m r_{ds})^2 \quad (1.68)$$

ซึ่งแสดงว่า วงจขยายคาสโค้ดมีอัตราขยายสูงสุดโดยประมาณเท่ากับอัตราขยายของวงจขยายซอร์สร่วม ยกกำลังสอง ดังนั้นวงจขยายคาสโค้ดควรใช้โหลดที่มีความต้านทานมาก เพื่อให้ได้อัตราขยายที่สูง

รูปที่ 1.27 แสดงวงจขยายคาสโค้ดที่ใช้โหลดแหล่งจ่ายกระแสคาสโค้ด โดยมี M_3 และ M_4 ถูกไบอัสให้ทำงานในย่านอิมิตัวเป็นโหลดแหล่งจ่ายกระแสคาสโค้ด โดยเพื่อให้ M_4 ทำงานในย่านอิมิตัว เราต้องให้ $V_{SD4} \geq V_{SG4} - |V_{TH34}|$ หรือ $V_{B2} \geq V_{OUT} - |V_{TH4}|$ และเพื่อให้ M_3 ทำงานในย่านอิมิตัว เราต้องให้ $V_{SD3} \geq V_{SG3} - |V_{TH3}|$ หรือ

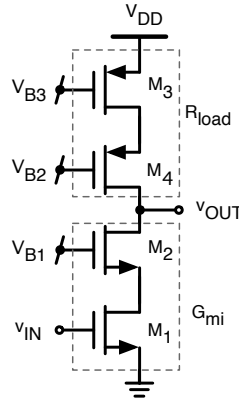
$$V_{DD} - (V_{B2} - V_{SG4}) \geq V_{DD} - V_{B3} - |V_{TH3}| \quad (1.69)$$

$$V_{B3} \geq V_{B2} - V_{SG4} - |V_{TH3}| \quad (1.70)$$

ดังนั้น เราจะได้

$$V_{B3} \geq V_{OUT} - |V_{TH4}| - V_{SG4} - |V_{TH3}| \quad (1.71)$$

แหล่งจ่ายกระแสคาสโค้ด M_3 และ M_4 จะให้ความต้านทานโหลดประมาณเท่ากับ $r_{load} \approx (g_{m4} + g_{mb4})r_{ds4}r_{ds3}$ ดังนั้นเราจะได้อัตราขยายแรงดันเท่ากับ

รูปที่ 1.27: วงจรขยายคาสโคดที่ใช้โหลดแหล่งจ่ายกระแสคาสโคด

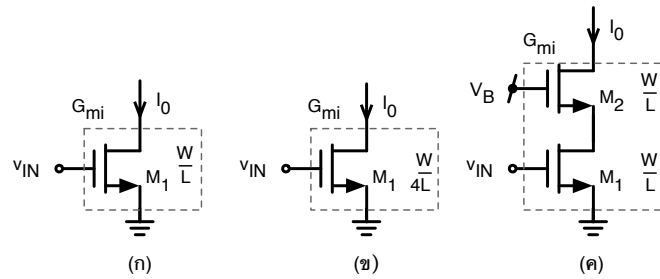
$$A_v = G_{mi} (r_{oc} \parallel r_{load}) \approx -g_{m1} ((g_{m2} + g_{mb2}) r_{ds2} r_{ds1} \parallel (g_{m4} + g_{mb4}) r_{ds4} r_{ds3}) \quad (1.72)$$

ถ้าสมมติให้ $g_m \gg g_{mb}$ และ g_m และ g_{ds} ของมอสเฟตทุกตัวมีค่าเท่ากันโดยประมาณ เราจะได้

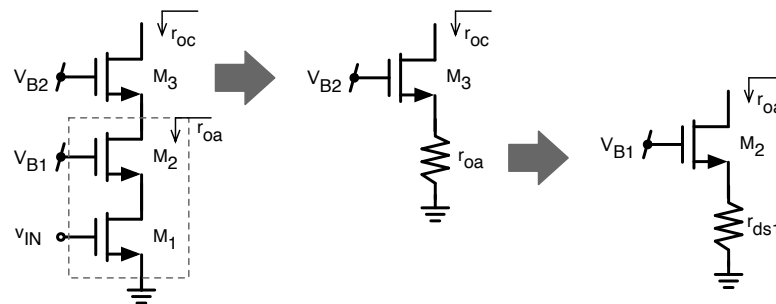
$$A_v \approx \frac{(g_m r_{ds})^2}{2} \quad (1.73)$$

วงจรขยายคาสโคดที่ใช้โหลดแหล่งจ่ายกระแสคาสโคด มีมอสเฟตต่อเรียงกัน 4 ตัวระหว่างกราวด์กับ V_{DD} และเพื่อให้มอสเฟตทุกตัวทำงานในย่านอิมิตัว วงจรจะมีช่วงการแกว่ง v_{out} ลดลงเท่ากับ $V_{DD} - V_{DS1}(sat) - V_{DS2}(sat) - V_{DS3}(sat) - V_{DS4}(sat)$

หากเราลองเปรียบเทียบการเพิ่ม r_{oc} ระหว่างการเพิ่ม L ของ M_1 และการใช้เทคนิคคาสโคดด้วยการต่อ M_2 ดังแสดงในรูปที่ 1.28 โดยพิจารณาที่ใช้กระแสเดรนเท่ากัน ในรูปที่ 1.28(ก) มี $G_{mi} = -g_{m1}$ และ $r_{oc} = r_{ds1}$ และให้ $A_v = -g_{m1} r_{ds1}$ ในรูปที่ 1.28(ข) M_1 มี L เพิ่มขึ้นเป็น 4 เท่า ทำให้มี $G_{mi} = -g'_{m1} = -0.5g_{m1}$ และ $r_{oc} = r'_{ds1} = 4r_{ds1}$ และ $A'_v = -g'_{m1} r'_{ds1} = -2g_{m1} r_{ds1} = 2A_v$ ในรูปที่ 1.28(ค) มี $G_{mi} \approx -g_{m1}$ และ $r_{oc} \approx g_{m2} r_{ds2} r_{ds1} = g_{m1} r_{ds1}^2$ และ $A''_v = -(g_{m1} r_{ds1})^2 = A_v^2$ ดังนั้นจะเห็นว่าเทคนิคคาสโคดให้ A_v เป็นกำลังสองเท่า โดยที่ใช้กระแสไฟเท่าเดิม และเมื่อเปรียบเทียบกับวงจรในรูปที่ 1.28(ก) ในด้านการใช้พื้นที่ชิพ จะเห็นได้ว่าวงจรในรูปที่ 1.28(ข) ใช้พื้นที่เกิดเป็น 4 เท่า หรือ $4WL$ ในขณะที่วงจรในรูปที่ 1.28(ค) ใช้พื้นที่เกิดเพิ่มขึ้นแค่ 2 เท่า หรือ $2WL$ และในด้านแรงดันตกคร่อม (voltage headroom) วงจรในรูปที่ 1.28(ก) ใช้ $V_{DS1}(sat)$ วงจรในรูปที่ 1.28(ข) ใช้ $V'_{DS1}(sat) = 2V_{DS1}(sat)$ เพราะว่ามี (w/L) ลดลง 4 เท่า และในรูปที่ 1.28(ค) ใช้เท่ากับ $V_{DS1}(sat) + V_{DS2}(sat) = 2V_{DS1}(sat)$ ดังนั้นวงจรคาสโคดต้องการแรงดันตกคร่อมเท่ากับกับวงจรในรูปที่ 1.28(ข) ทำให้เราสามารถสรุปได้ว่าเทคนิคคาสโคดเป็นวิธีที่ใช้ในการเพิ่มความต้านทานเอาต์พุตและอัตราขยายที่ดี

รูปที่ 1.28: เปรียบเทียบการเพิ่ม r_{oc} ด้วยการเพิ่ม L ของ M_1 หรือการเพิ่มมอสเฟตคาสโคด M_2

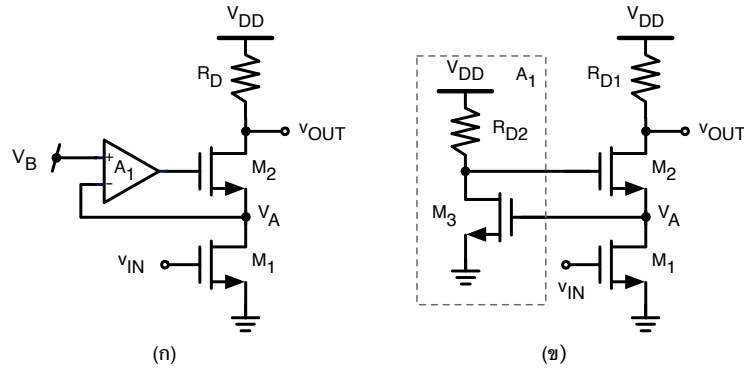
รูปที่ 1.29: วงจรขยายคาสโคด 3 ชั้น

เราสามารถเพิ่ม r_{oc} ให้มากขึ้นอีกได้โดยการเพิ่มจำนวนมอสเฟตคาสโคด เช่นวงจรขยายคาสโคด 3 ชั้น (triple cascode) ในรูปที่ 1.29 ซึ่งจะได้ $r_{oc} \approx g_{m3}r_{ds3}r_{oa} = g_{m3}r_{ds3}(g_{m2}r_{ds2}r_{ds1})$ แต่มีข้อเสียคือวงจรต้องการมีแรงดันตกคร่อมมากขึ้น ($\sim 3V_{DS}(sat)$) ทำให้มีช่วงการแกว่ง v_{out} น้อย ไม่เหมาะสมสำหรับการทำงานที่แรงดันไฟเลี้ยงต่ำ

1.4.2 วงจรขยายคาสโคดแอคทีฟ (Active cascode amplifier)

เราสามารถเพิ่ม r_{oc} และอัตราขยาย ของวงจรขยายคาสโคดได้ด้วยการใช้วงจรขยายในรูปการป้อนกลับแบบลบระหว่างขาเกตและขาซอร์สของ M_2 ดังแสดงในรูปที่ 1.30(ก) ซึ่งเราเรียกว่า วงจรขยายคาสโคดแอคทีฟ (active cascode) หรือวงจรขยายคาสโคดเรกูเลต (regulated cascode) โดยใช้วงจรขยาย A_1 ในรูปป้อนกลับแบบลบเพื่อควบคุม V_{DS1} ให้มีค่าคงที่ โดยถ้า A_1 มีอัตราขยายเป็นอนันต์ แรงดันขาบวกและขาลบของ A_1 จะมีค่าเท่ากับ หรือ V_{DS1} (V_A) จะมีค่าเท่ากับ V_B ทำให้ V_{DS1} และ i_{DS1} มีค่าคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงตาม v_{OUT} ทำให้ความต้านทาน r_{oc} มีค่าเป็นอนันต์ ในทางปฏิบัติ A_1 มีอัตราขยายจำกัด ทำให้ V_{DS1} มีค่าไม่คงที่และแปรผันตาม v_{OUT} เล็กน้อย ทำให้ r_{oc} มีค่าน้อยกว่าอนันต์

วงจรขยายคาสโคดแอคทีฟมีรูปการป้อนกลับแบบลบที่อธิบายได้ดังต่อไปนี้ สมมติให้ v_{OUT} มีค่าเพิ่มขึ้น จะทำให้ i_{OUT} และ i_{D2} เพิ่มขึ้น ทำให้ i_{D1} และ v_{DS1} เพิ่มขึ้น แรงดัน v_{DS1} ที่เพิ่มขึ้นจะถูกขยายด้วยอัตราขยาย $-A_1$ ทำให้แรงดันเกตของ M_2 มีค่าลดลง ซึ่งจะทำให้ i_{D2} และ i_{OUT} ลดลง ไปลดผลการเพิ่ม

รูปที่ 1.30: วงจรขยายคาสโคดแอกทีฟ หรือ คาสโคดเรกูเลต

ชั้นของ i_{OUT} ในตอนแรก ดังนั้นรูปการป้อนกลับแบบลบจะควบคุมและรักษา i_{OUT} ให้มีค่าค่อนข้างคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงตาม v_{OUT} มากนัก หรือวงจรมีความต้านทานเอาต์พุตเพิ่มขึ้นนั่นเอง เราสามารถวิเคราะห์หา r_{oc} ได้โดยพิจารณาวงจรสมมูลของวงจรขยายคาสโคดในรูปที่ 1.25(ข) และใช้ค่า v_{gs2} เท่ากับ

$$v_{gs2} = v_{g2} - v_{s2} = v_{g2} - v_{ds1} = (0 - v_{ds1}) A_1 - v_{ds1} = -(A_1 + 1) v_{ds1} \quad (1.74)$$

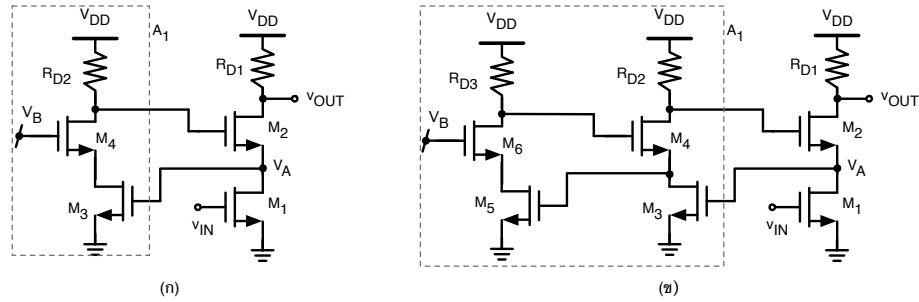
ซึ่งเมื่อเทียบกับวงจรขยายคาสโคดในรูปที่ 1.25(ข) ซึ่งมี $v_{gs2} = -v_{ds1}$ วงจรขยายคาสโคดแอกทีฟจะมี v_{gs2} เพิ่มขึ้น $(A_1 + 1)$ เท่า ดังนั้นเราสามารถวิเคราะห์คุณสมบัติของวงจรขยายคาสโคดแอกทีฟได้โดยใช้ผลการวิเคราะห์ของวงจรขยายคาสโคด แล้วแทนที่ v_{gs2} ด้วย $v_{gs2} (A_1 + 1)$ หรือแทนที่ g_{m2} ด้วย $g_{m2} (A_1 + 1)$ หรือเราอาจกล่าวได้ว่าวงจรขยายคาสโคดแอกทีฟมีคุณลักษณะเหมือนวงจรขยายคาสโคดที่มีค่า g_{m2} เพิ่มขึ้น $(A_1 + 1)$ เท่า ดังนั้นจาก (1.62) และ (1.63) เราจะได้ G_{mi} และ r_{oc} ของวงจรขยายคาสโคดแอกทีฟเท่ากับ

$$G_{mi} = \frac{i_{out}}{v_{in}} = -g_{m1} \frac{1}{1 + \frac{g_{ds1}}{g_{m2}(A_1+1)+g_{ds2}+g_{mb2}}} \approx -g_{m1} \quad (1.75)$$

$$r_{oc} = r_{ds2} (1 + (g_{m2} (A_1 + 1) + g_{ds2} + g_{mb2}) r_{ds1}) \approx (A_1 + 1) g_{m2} r_{ds2} r_{ds1} \quad (1.76)$$

ซึ่งจะเห็นได้ว่าวงจรขยายคาสโคดแอกทีฟให้ค่า G_{mi} โดยประมาณเท่าเดิม และมี r_{oc} เพิ่มขึ้น $(A_1 + 1)$ เท่า เมื่อเทียบกับวงจรขยายคาสโคด

รูปที่ 1.30(ก) แสดงตัวอย่างวงจรขยายคาสโคดแอกทีฟอย่างง่าย ที่ใช้วงจรขยายซอร์สร่วม (M_3 และ R_{D2}) เป็น A_1 โดยมี $v_{g2} = -A_1 v_{ds1}$ เมื่อ $A_1 = g_{m3} (r_{ds3} \parallel R_{D2}) \approx g_{m3} R_{D2}$ ดังนั้นวงจรจะมี $r_{oc} \approx (g_{m3} R_{D2} + 1) g_{m2} r_{ds2} r_{ds1}$ และถ้า $R_{D2} \rightarrow \infty$ หรือมีแหล่งจ่ายกระแสอุดมคติเป็นโหลด เราจะได้ $r_{oc} \approx (g_{m3} r_{ds3} + 1) g_{m2} r_{ds2} r_{ds1}$ เราสามารถเพิ่ม A_1 ได้ด้วยการใช้เทคนิคคาสโคด และวงจรขยายหลายภาค

รูปที่ 1.31: วงจรขยายคาสโคดแอกทีฟหลายภาค (multi-stage regulated cascode)

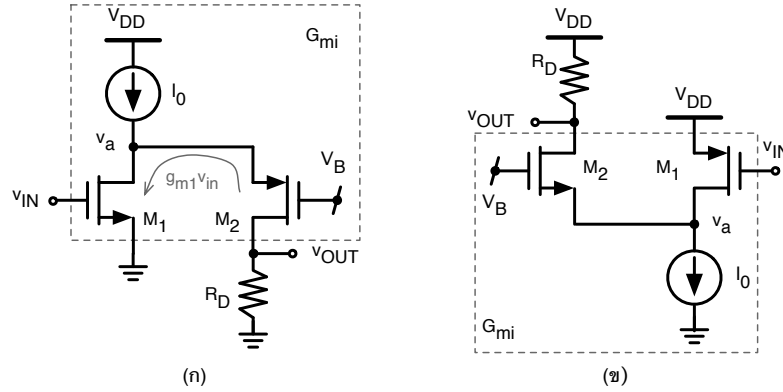
(multi-stage regulated cascode) ดังในรูปที่ 1.31(ก) และ (ข) ตามลำดับ โดยในรูปที่ 1.31(ก) มี $A_1 \approx g_{m3} (g_{m4} r_{ds4} r_{ds3} \parallel R_{D2})$ และในรูปที่ 1.31(ข) มี $A_1 \approx g_{m3} (g_{m4} r_{ds4} r_{ds3} \parallel R_{D2}) \cdot g_{m5} (g_{m6} r_{ds6} r_{ds5} \parallel R_{D3})$

ข้อจำกัดของวงจรขยายคาสโคดแอกทีฟ คือ r_{oc} จะมีค่าเพิ่มมากขึ้นเมื่อ A_1 มีค่ามาก ในทางปฏิบัติ A_1 จะมีค่าลดลงเมื่อความถี่สูงขึ้น ทำให้วงจรมีประสิทธิภาพการทำงานลดลงที่ความถี่สูง และเนื่องจากมีอุปกรณ์ป้อนกลับแบบลบ วงจรอาจไม่มีเสถียรภาพได้ถ้าหากเราออกแบบไม่เหมาะสม

1.4.3 วงจรขยายคาสโคดแบบพับ (Folded cascode amplifier)

วงจรขยายคาสโคดมีหลักการการทำงานโดยใช้ภาคซอร์สรวมแปลงแรงดันอินพุตเป็นกระแสที่ถูกป้อนเข้าภาคเกตร่วมไปยังเอาต์พุต วงจรขยายคาสโคดที่กล่าวมาข้างต้นใช้มอสเฟตชนิดเดียวกันในการสร้างภาคซอร์สรวมและภาคเกตร่วม ซึ่งเราอาจเรียกว่า วงจรคาสโคดแบบต่อซ้อนกัน (telescopic cascode) โดยหลักการ เราสามารถใช้มอสเฟตคนละชนิดกันเป็นภาคซอร์สรวมและภาคเกตร่วมได้ ดังแสดงในรูปที่ 1.32 เราเรียกว่า วงจรขยายคาสโคดแบบพับ ซึ่งสามารถให้การแกว่งแรงดันเอาต์พุตได้มากกว่าวงจรขยายคาสโคดแบบต่อซ้อนกัน แต่มีข้อเสียคือต้องใช้กระแสไฟมากกว่าเพราะว่า M_1 และ M_2 ต้องใช้กระแสไบอัสแยกกัน ในขณะที่ในวงจรขยายคาสโคดแบบต่อซ้อนกัน M_1 และ M_2 ใช้กระแสไบอัสร่วมกัน วงจรขยายคาสโคดแบบพับ ในรูปที่ 1.32(ก) ควรมีการไบอัสโดยให้ $V_B + V_{SG2} \geq V_{IN} - V_{TH1}$ เพื่อให้ M_1 ทำงานในย่านอิมิตัว และ $V_B \geq V_{OUT} - |V_{TH2}|$ เพื่อให้ M_2 ทำงานในย่านอิมิตัว

เราจะวิเคราะห์วงจรขยายคาสโคดแบบพับด้วยหลักความเข้าใจ โดยพิจารณาในรูปที่ 1.32(ก) ภาคซอร์สรวมโดยมอสเฟต M_1 จะแปลง v_{in} เป็นกระแส $i_{d1} = g_{m1} v_{in}$ ส่งผ่านไปยังภาคเกตร่วม M_2 และหากแหล่งจ่ายกระแส I_0 มีความต้านทานเอาต์พุตเป็นอนันต์ กระแส i_{d1} ทั้งหมดจะถูกส่งผ่าน M_2 ไปยังเอาต์พุต ดังนั้นวงจรจะมี $G_{mi} \approx -g_{m1}$ และถ้าเราให้ I_0 มีความต้านทานเอาต์พุต r_0 เราสามารถจะวิเคราะห์หา G_{mi} ได้โดยพิจารณาวงจรในรูปที่ 1.33(ก) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า $i_{d1} = g_{m1} v_{in}$ จะไหลไปยัง r_0 และ M_2 โดยถูกแบ่งกระแสระหว่าง r_0 และค่าความต้านทานที่ขาซอร์สของ M_2 ซึ่งมีค่าประมาณ $1/(g_{m2} + g_{mb2})$ ดังนั้นเราจะได้ว่า

รูปที่ 1.32: วงจรขยายคาสโค้ดแบบพับ (ก) ใช้ NMOS อินพุต และ (ข) ใช้ PMOS อินพุต

$$i_{out} = -i_1 = -i_{d1} \frac{r_0}{r_0 + 1/(g_{m2} + g_{mb2})} = \left[-g_{m1} \frac{r_0}{r_0 + 1/(g_{m2} + g_{mb2})} \right] v_{in} \quad (1.77)$$

และ

$$G_{mi} = -g_{m1} \frac{r_0}{r_0 + 1/(g_{m2} + g_{mb2})} \quad (1.78)$$

โดยถ้าหาก $r_0 \gg 1/(g_{m2} + g_{mb2})$ เราจะได้ $G_{mi} \approx -g_{m1}$ ดังนั้นวงจรขยายคาสโค้ดแบบพับจะมีค่า G_{mi} เท่ากับวงจรขยายคาสโค้ดแบบต่อซ้อนกัน

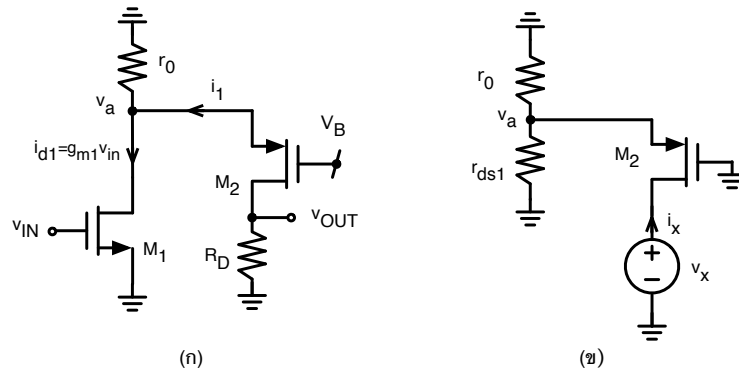
ถัดไป เราสามารถหา r_{oc} ของ G_{mi} ได้โดยพิจารณาวงจรในรูปที่ 1.33(ข) ที่มี $v_{in} = V_B = 0$ เราจะเห็นว่าที่จุด v_a จะมีความต้านทาน r_0 และ r_{ds1} ต่อขนานกัน และวงจรมีรูปแบบเดียวกันกับวงจรที่ใช้วิเคราะห์ความต้านทาน r_{oc} ของวงจรขยายซอร์สรวมที่ใช้เทคนิคซอร์สตีเจนเนอเรชันในรูปที่ 1.15 โดยมี $R_S = (r_0 \parallel r_{ds1})$ และเราจะเขียนได้ว่า

$$r_{oc} = r_{ds2} (1 + (g_{m2} + g_{ds2} + g_{mb2}) (r_0 \parallel r_{ds1})) \quad (1.79)$$

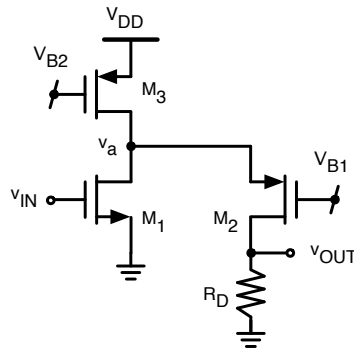
ดังนั้นเราจะได้อัตราขยายเท่ากับ $A_v = G_{mi} (r_{oc} \parallel R_D)$ และถ้าให้ $r_0 \gg 1/(g_{m2} + g_{mb2})$ และ $g_{m2} \gg g_{ds2}$ เราจะได้

$$A_v \approx -g_{m1} (g_{m2} + g_{mb2}) r_{ds2} (r_0 \parallel r_{ds1}) \quad (1.80)$$

ถ้าเราสร้าง I_0 ด้วยมอสเฟต M_3 ที่ทำงานในย่านอิมิตัว ดังในรูปที่ 1.34 เราจะมี $r_0 = r_{ds3}$ และถ้าสมมติให้ $r_{ds3} = r_{ds1}$ เราจะได้ $(r_0 \parallel r_{ds1}) = 0.5r_{ds1}$ และ

รูปที่ 1.33: การวิเคราะห์ (ก) G_{mi} และ (ข) r_{oc} ของวงจรคาสโคดแบบพับ

รูปที่ 1.34: วงจรขยายคาสโคดแบบพับที่ใช้มอสเฟตเป็นแหล่งจ่ายกระแส

$$r_{oc} \approx \frac{(g_{m2} + g_{mb2}) r_{ds2} r_{ds1}}{2} \quad (1.81)$$

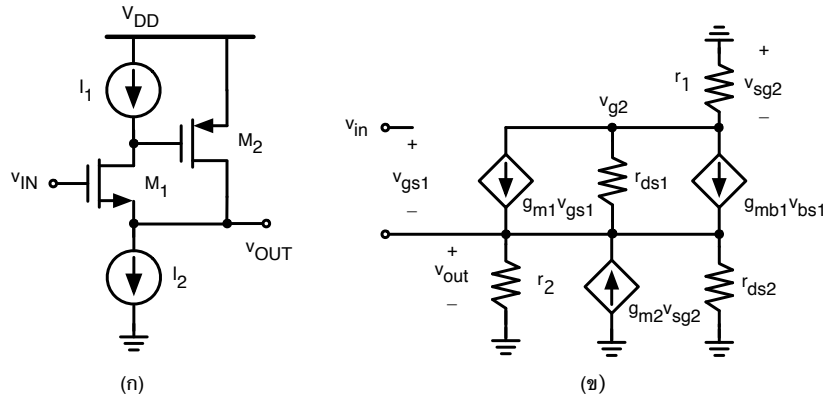
ซึ่งมีค่าเป็นครึ่งหนึ่งของ r_{oc} ของวงจรขยายคาสโคดแบบต่อซ้อนกัน ใน (1.64) ดังนั้น

$$A_v \approx -g_{m1} \frac{(g_{m2} + g_{mb2}) r_{ds2} r_{ds1}}{2} \quad (1.82)$$

ซึ่งมีค่าเป็นครึ่งหนึ่งของอัตราขยายสูงสุดของวงจรขยายคาสโคดแบบต่อซ้อนกัน ใน (1.67)

1.5 วงจรตามแรงดันที่ใช้การป้อนกลับแบบลบ (feedback source-follower circuit)

ในหัวข้อ 1.3.3 เราได้อธิบายถึงวงจรขยายเดรนร่วมที่ทำหน้าที่เป็นวงจรตามแรงดัน (voltage follower) ซึ่งต้องการ r_{out} ที่มีค่าต่ำ และ (1.59) แสดงให้เห็นว่าวงจรขยายเดรนร่วมมี $r_{out} \sim 1/(g_m + g_{mb})$ ซึ่งอาจ

รูปที่ 1.35: วงจรตามแรงดันที่ใช้การป้อนกลับแบบลบ

มีค่ามากเกินไปในการประยุกต์ใช้งานบางอย่าง โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องการขับโหลดตัวต้านทานต่ำๆ เราสามารถลด r_{out} ได้ด้วยการเพิ่ม g_m ด้วยการเพิ่ม (W/L) หรือ I_D ของมอสเฟต ซึ่งต้องใช้พื้นที่ชิพและกำลังงานมากขึ้น ในหัวข้อนี้เราจะอธิบายถึงเทคนิคการลด r_{out} ของวงจรตามแรงดันด้วยการใช้การป้อนกลับแบบลบ เพื่อประหยัดการสิ้นเปลืองพื้นที่ชิพและกำลังงาน

รูปที่ 1.35 แสดงตัวอย่างวงจรตามแรงดันที่ใช้การป้อนกลับแบบลบด้วย M_2 และมีกระแสไบอัสไฟตรง $I_{D1} = I_2$ และ $I_{D2} = I_2 - I_1$ วงจรมีการป้อนกลับแบบลบที่อธิบายได้ดังนี้ ถ้าสมมติให้ v_{in} มีค่าคงที่ แต่ v_{out} มีค่าเพิ่มขึ้น จะทำให้ v_{gs1} และ i_{D1} มีค่าลดลง ทำให้ v_{g2} มีค่าเพิ่มขึ้น และ v_{sg2} มีค่าน้อยลง ทำให้ i_{D2} มีค่าน้อยลง ทำให้ v_{out} มีค่าลดลงและหักล้างกับการเพิ่มขึ้นในตอนแรก ซึ่งจะเห็นได้ว่าการป้อนกลับแบบลบจะช่วยรักษา v_{out} ให้มีค่าค่อนข้างคงที่ หรือวงจรมีความต้านทานเอาต์พุตลดน้อยลง

รูปที่ 1.35(ข) แสดงวงจรสมมูลสัญญาณขนาดเล็กของวงจรในรูปที่ 1.35(ก) โดยมี r_1 และ r_2 คือความต้านทานเอาต์พุตของแหล่งจ่ายกระแส I_1 และ I_2 ตามลำดับ $v_{gs1} = v_{in} - v_{out}$ และ $v_{bs1} = 0 - v_{out} = -v_{out}$ และ $v_{sg2} = 0 - v_{g2} = -v_{g2}$ และ $v_{bs2} = 0$ และใช้ KCL ที่จุด v_{out} เราจะได้

$$\frac{v_{out}}{r_2} + g_{ds2}v_{out} = g_{m1}(v_{in} - v_{out}) + g_{ds1}(v_{g2} - v_{out}) - g_{mb1}v_{out} - g_{m2}v_{g2} \quad (1.83)$$

และใช้ KCL ที่จุด v_{g2} เราจะได้

$$0 = \frac{v_{g2}}{r_1} + g_{m1}(v_{in} - v_{out}) + g_{ds1}(v_{g2} - v_{out}) - g_{mb1}v_{out} \quad (1.84)$$

จาก (1.83) และ (1.84) เราสามารถแสดงได้ว่า

$$A_v = \frac{v_{out}}{v_{in}} = \frac{g_{m1}r_{ds1}}{1 + (g_{m1} + g_{mb1})r_{ds1} + \frac{(r_1+r_{ds1})}{(r_2||r_{ds2})(1+g_{m2}r_1)}} \quad (1.85)$$

ถ้า r_1 และ r_2 มีค่ามาก เราจะได้

$$A_v = \frac{v_{out}}{v_{in}} \approx \frac{g_{m1}r_{ds1}}{1 + (g_{m1} + g_{mb1})r_{ds1} + \left(\frac{1}{g_{m2}r_{ds2}}\right)} \quad (1.86)$$

ซึ่งมีค่าน้อยกว่าอัตราขยายของวงจรขยายเดรนร่วมใน (1.55) แต่ถ้า $g_{m2}r_{ds2} \gg 1$ ผลต่างของอัตราขยายจะมีค่าน้อยมาก ดังนั้นเราสามารถสรุปได้ว่า วงจรตามแรงดันที่ใช้การป้อนกลับแบบลบมีผลกระทบน้อยมากกับอัตราขยาย

เราจะวิเคราะห์หาความต้านทานเอาต์พุตของวงจร โดยพิจารณาวงจรสมมูลในรูปที่ 1.36 ที่มี $v_{in} = 0$ และป้อนแรงดันทดสอบ v_x ที่เอาต์พุต หรือ $v_x = v_{out}$ และมี $v_{gs1} = 0 - v_{out} = -v_{out} = -v_x$ และ $v_{bs1} = 0 - v_{out} = -v_{out} = -v_x$ และใช้ KCL ที่จุด v_{out} เราจะได้

$$i_x = \frac{v_x}{r_2} + g_{ds2}v_x + g_{m2}v_{g2} + g_{m1}v_x + g_{mb1}v_x - g_{ds1}(v_{g2} - v_x) \quad (1.87)$$

และใช้ KCL ที่จุด v_{g2} เราจะได้

$$-g_{m1}v_x - g_{mb1}v_x + g_{ds1}(v_{g2} - v_x) + \frac{v_{g2}}{r_1} = 0 \quad (1.88)$$

จาก (1.87) และ (1.88) เราสามารถแสดงได้ว่า

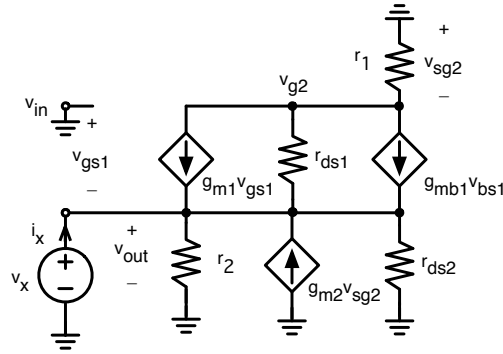
$$r_{out} = \frac{v_x}{i_x} = r_2 \parallel r_{ds2} \parallel \left(\frac{r_{ds1} + r_1}{[1 + (g_{m1} + g_{mb1})r_{ds1}](1 + g_{m2}r_1)} \right) \quad (1.89)$$

ถ้า r_1 และ r_2 มีค่ามาก และ r_{ds2} มีค่ามาก และ $(g_{m1} + g_{mb1})r_{ds1} \gg 1$ เราจะได้

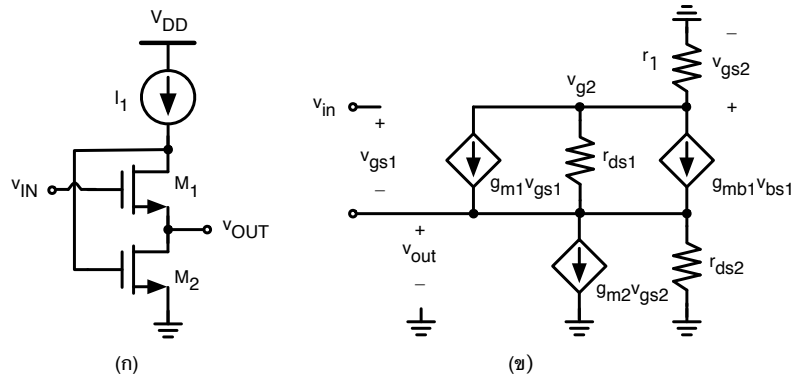
$$r_{out} \approx \frac{1}{(g_{m1} + g_{mb1})} \cdot \left(\frac{1}{g_{m2}r_{ds1}} \right) \quad (1.90)$$

ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับ r_{out} ของวงจรขยายเดรนร่วมใน (1.59) จะเห็นได้ว่าการป้อนกลับแบบลบผ่าน M_2 ทำให้ r_{out} มีค่าลดลงไป $g_{m2}r_{ds1}$ เท่า

รูปที่ 1.37 แสดงตัวอย่างวงจรตามแรงดันที่ใช้การป้อนกลับแบบลบอีกหนึ่งวงจร ซึ่งมักถูกเรียกว่า วงจรตามแรงดันแบบพลิกกลับ (Flipped voltage follower: FVF) โดยมีการป้อนกลับแบบลบผ่าน M_2 ข้อดีของวงจร FVF เมื่อเทียบกับวงจรในรูปที่ 1.35 คือ ใช้กำลังงานน้อยกว่า เพราะ M_1 และ M_2 ใช้กระแสไบอัสไฟตรงร่วมกัน วงจร FVF มี $v_{GS1} = v_{IN} - v_{OUT}$ และ $v_{D1} = v_{GS2}$ และ $v_{DS2} = v_{OUT}$ ดังนั้นเราควรกำหนดให้ $V_{GS2} - V_{OUT} \geq V_{IN} - V_{OUT} - V_{TH1}$ หรือ $V_{GS2} \geq V_{IN} - V_{TH1}$ เพื่อให้ M_1 ทำงานในย่านอิ่มตัว และให้ $V_{OUT} \geq V_{GS2} - V_{TH2}$ หรือ $V_{GS2} \leq V_{OUT} + V_{TH2}$ เพื่อให้ M_2 ทำงานในย่านอิ่มตัว ดังนั้นเราควรกำหนดให้

รูปที่ 1.36: การวิเคราะห์ r_{out} ของวงจรตามแรงดันที่ในรูปที่ 1.35

รูปที่ 1.37: วงจรตามแรงดันแบบพลิกกลับ (Flipped voltage follower: FVF)

$$V_{IN} - V_{TH1} \leq V_{GS2} \leq V_{OUT} + V_{TH2} \quad (1.91)$$

และวงจรจะมีช่วงการแกว่ง $v_{OUT(max)} \leq V_{DD} - V_{TH1}$ เมื่อ $v_{IN} = V_{DD}$ และมี $v_{OUT(min)} \geq V_{DS2(sat)}$

เราจะวิเคราะห์หาอัตราขยายของวงจร FVF ได้โดยพิจารณาวงจรสมมูลสัญญาณขนาดเล็กในรูปที่ 1.37(ข) โดยมี r_1 คือความต้านทานเอาท์พุทของแหล่งจ่ายกระแส I_1 ถ้าพิจารณาใช้ KCL ที่จุด v_{out} เราจะได้

$$g_{m1}(v_{in} - v_{out}) + g_{ds1}(v_{g2} - v_{out}) + g_{mb1}(0 - v_{out}) = g_{m2}v_{g2} + g_{ds2}v_{out} \quad (1.92)$$

และใช้ KCL ที่จุด v_{g2} เราจะได้

$$g_{m1}(v_{in} - v_{out}) + g_{ds1}(v_{g2} - v_{out}) + g_{mb1}(0 - v_{out}) + \frac{v_{g2}}{r_1} = 0 \quad (1.93)$$

จาก (1.92) และ (1.93) เราสามารถแสดงได้ว่า

$$A_v = \frac{v_{out}}{v_{in}} = \frac{g_{m1}r_{ds1}}{1 + (g_{m1} + g_{mb1})r_{ds1} + \frac{(r_1 + r_{ds1})}{r_{ds2}(1 + g_{m2}r_1)}} \quad (1.94)$$

ถ้า r_1 มีค่ามาก เราจะได้ A_v มีค่าเท่ากับ (1.86) เหมือนกับ A_v วงจรในรูปที่ 1.35 ซึ่งจะมีค่าน้อยกว่า A_v ของวงจรขยายเดรนร่วมใน (1.55) แต่ถ้า $g_{m2}r_{ds2} \gg 1$ ผลต่างของ A_v จะมีค่าน้อยมาก ดังนั้นวงจร FVF จะมีอัตราขยายเหมือนกันกับวงจรตามแรงดันที่ใช้การป้อนกลับแบบลบในรูปที่ 1.35

เราจะวิเคราะห์หาความต้านทานเอาต์พุตของวงจร โดยพิจารณาวงจรสมมูลในรูปที่ 1.38 ที่มี $v_{in} = 0$ และป้อนแรงดันทดสอบ v_x ที่เอาต์พุต หรือ $v_x = v_{out}$ และมี $v_{gs1} = 0 - v_{out} = -v_{out} = -v_x$ และ $v_{bs1} = 0 - v_{out} = -v_{out} = -v_x$ และใช้ KCL ที่จุด v_{out} เราจะได้

$$i_x = g_{ds2}v_x + g_{m2}v_{g2} + g_{m1}v_x + g_{mb1}v_x + g_{ds1}(v_x - v_{g2}) \quad (1.95)$$

และใช้ KCL ที่จุด v_{g2} จะได้

$$-g_{m1}v_x - g_{mb1}v_x + g_{ds1}(v_{g2} - v_x) + \frac{v_{g2}}{r_1} = 0 \quad (1.96)$$

จาก (1.95) และ (1.96) เราสามารถแสดงได้ว่า

$$r_{out} = \frac{v_x}{i_x} = r_{ds2} \parallel \left(\frac{r_{ds1} + r_1}{[1 + (g_{m1} + g_{mb1})r_{ds1}](1 + g_{m2}r_1)} \right) \quad (1.97)$$

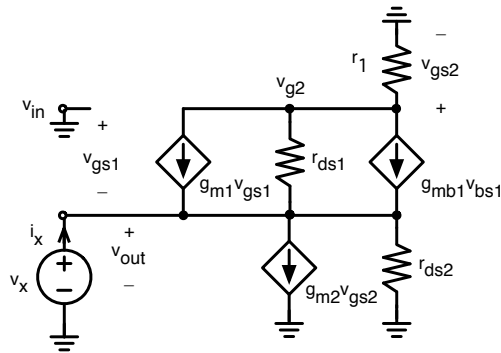
ถ้า r_1 มีค่ามาก และ r_{ds2} มีค่ามาก และ $(g_{m1} + g_{mb1})r_{ds1} \gg 1$ เราจะได้

$$r_{out} \approx \frac{1}{(g_{m1} + g_{mb1})} \cdot \left(\frac{1}{g_{m2}r_{ds1}} \right) \quad (1.98)$$

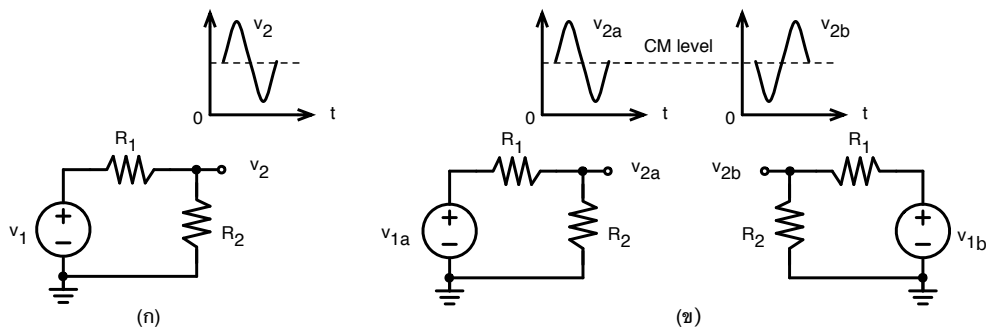
ซึ่งมีค่าเท่ากับ r_{out} ใน (1.90) ของวงจรตามแรงดันในรูปที่ 1.35 ซึ่งจะมีค่าน้อยกว่า r_{out} ของวงจรขยายเดรนร่วมใน (1.59) อยู่ $g_{m2}r_{ds1}$ เท่า

1.6 วงจรขยายผลต่าง (Differential amplifier)

วงจรขยายผลต่างเป็นหนึ่งในวงจรที่สำคัญมากในระบบและวงจรแอนะล็อก เพราะมีคุณสมบัติที่สำคัญหลายประการ เช่น มีช่วงการแกว่งสัญญาณมากขึ้น กำจัดหรือลดทอนผลของสัญญาณรบกวนไม่ตรงกันได้ ลดความผิดเพี้ยนของสัญญาณ เราจะทำความเข้าใจหลักการทำงานในโหมดสัญญาณผลต่าง โดยพิจารณา รูปที่ ซึ่งแสดงสัญญาณข้างเดียว (single-ended signal) และสัญญาณผลต่าง (differential signal) โดย

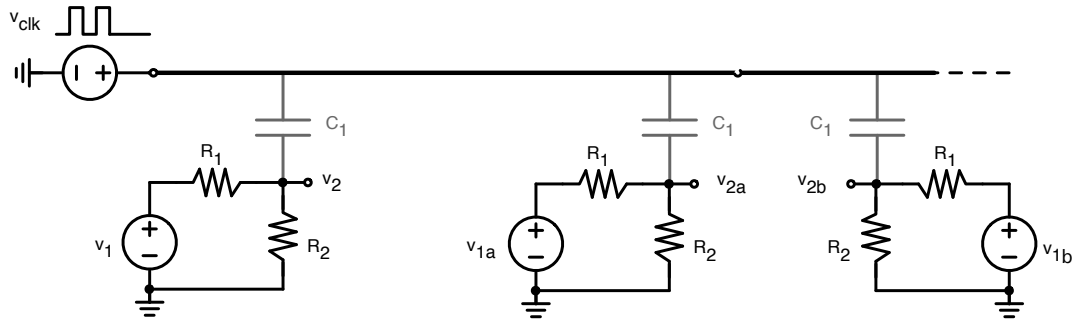
รูปที่ 1.38: การวิเคราะห์ r_{out} ของวงจรตามแรงดันที่ในรูปที่ 1.37

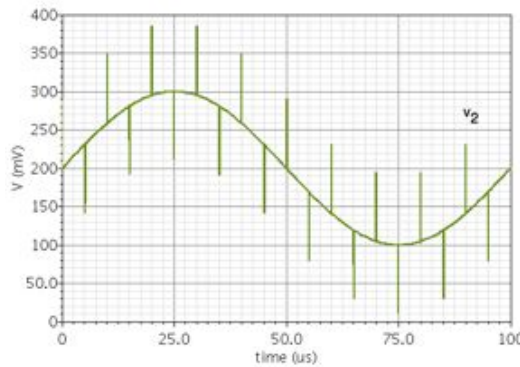
รูปที่ 1.39: (ก) สัญญาณข้างเดียว (single-ended signal) และ (ข) สัญญาณผลต่าง (differential signals)

สัญญาณข้างเดียว (v_2) จะมีค่าที่อ้างอิงกับศักย์ไฟฟ้าคงที่ซึ่งส่วนมากคือกราวด์ ในขณะที่สัญญาณผลต่าง คือ ผลต่างของสัญญาณสองจุด (v_{2a} และ v_{2b}) ที่มีขนาดเท่ากัน (equal amplitude) แต่มีเฟสกันข้าม (opposite phase) โดย v_{2a} และ v_{2b} มีแรงดันไฟตรงหรือแรงดันโหมตร่วม (common-mode: CM) เท่ากัน

คุณสมบัติที่สำคัญของการทำงานโหมตสัญญาณผลต่าง คือ ความสามารถในการกำจัดหรือลดทอนสัญญาณรบกวนโหมตร่วม เช่น สัญญาณนาฬิกาดิจิตอล หรือสัญญาณรบกวนที่เชื่อมโยงผ่านทางแรงดันไฟเลี้ยง หรือ กราวด์ ยกตัวอย่างเช่นในรูปที่ 1.40 ซึ่งสมมติว่ามีสัญญาณนาฬิกาดิจิตอลที่มีขนาดใหญ่วิ่งผ่านใกล้กับสัญญาณแอนะล็อกที่มีขนาดเล็ก และมีการเชื่อมโยงแบบสนามไฟฟ้าหรือผ่านตัวเก็บประจุ C_1 (capacitive coupling) ระหว่างเส้นที่นำสัญญาณนาฬิกาดิจิตอล (v_{clk}) และ เส้นที่นำสัญญาณแอนะล็อก (v_2 , v_{2a} และ v_{2b}) รูปที่ 1.41 และ 1.42 แสดงรูปสัญญาณของแรงดัน v_2 , v_{2a} และ v_{2b} ที่ถูกรบกวนด้วย v_{clk} ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า v_2 , v_{2a} และ v_{2b} เกิดการกระตุกแหลมตามจังหวะของ v_{clk} แต่สำหรับสัญญาณผลต่าง ($v_{2a} - v_{2b}$) ในรูปที่ 1.42 จะเห็นว่าสามารถหักล้างและกำจัดสัญญาณรบกวนจาก v_{clk} ออกไปได้หมด ดังนั้นเราสามารถกำจัดสัญญาณรบกวนโหมตร่วมได้ด้วยการทำงานในโหมตสัญญาณผลต่าง อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ความไม่สมพงษ์ต่างๆ ของวงจร ทำให้การหักล้างไม่สมบูรณ์และอาจยังคงมีสัญญาณรบกวน

รูปที่ 1.40: แบบจำลองการเชื่อมโยงของสัญญาณนาฬิกาติดต่อกับ (ก) สัญญาณข้างเดียว และ (ข) สัญญาณผลต่าง

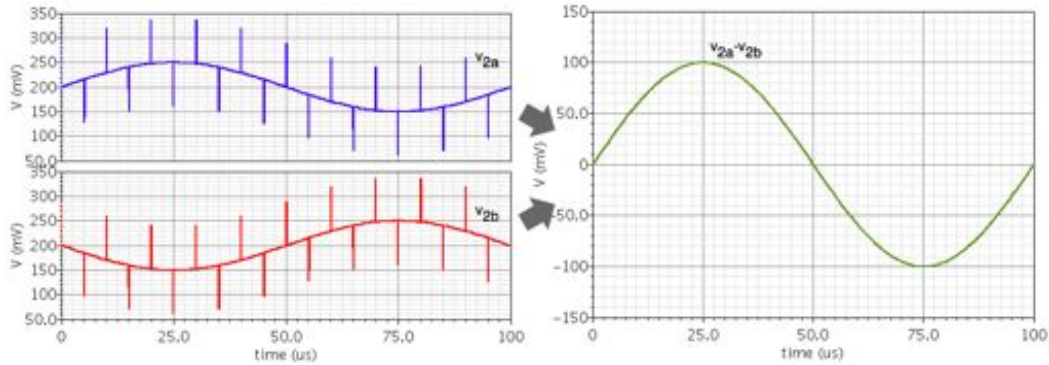

รูปที่ 1.41: รูปสัญญาณข้างเดียว v_2 ในสภาวะถูกรบกวนด้วยสัญญาณนาฬิกาติดต่อกับ

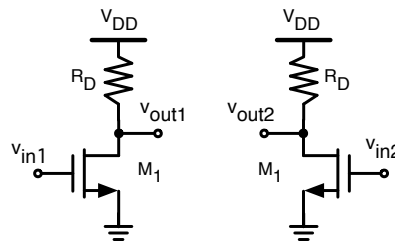
เหลืออยู่บ้าง

1.6.1 วงจรขยายผลต่างพื้นฐาน

เราสามารถสร้างวงจรขยายผลต่างอย่างง่ายได้โดยใช้วงจรขยายซอร์สร่วมที่เหมือนกันทุกประการ 2 วงจร ดังแสดงในรูปที่ 1.43 โดยป้อนแรงดันอินพุต v_{ina} และ v_{inb} ที่เป็นสัญญาณผลต่าง (differential) และ สมมาตร (balanced) ดังในรูปที่ 1.44(ก) และเราจะได้แรงดันเอาต์พุต v_{outa} และ v_{outb} ดังในรูปที่ 1.44(ข) อย่างไรก็ตามถ้าหากแรงดันอินพุตไฟตรง หรืออินพุตโหมตร่วม (common-mode input voltage, V_{IC}) มีการแปรปรวนหรือเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้กระทบต่อการไบอัสไฟตรงของวงจร และทำให้ คุณสมบัติสัญญาณขนาดเล็กเปลี่ยนแปลงไป ทำให้อัตราขยายเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้เกิดความผิดเพี้ยนต่อแรงดันเอาต์พุต ดังแสดงตัวอย่างในรูปที่ 1.44(ค)-(ง) เมื่อระดับแรงดันอินพุตโหมตร่วมมีค่าลดลง ทำให้ I_D ของ M_{1a} และ M_{1b} ลดลง ระดับแรงดันไฟตรงของ v_{outa} และ v_{outb} เพิ่มขึ้นเข้าใกล้แรงดันไฟเลี้ยง ทำให้การแกว่งแรงดันเอาต์พุตด้านบนถูกจำกัดและเกิดความผิดเพี้ยนของสัญญาณ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการทำงานของวงจรขยายผลต่างอย่างง่ายในรูปที่ 1.43 ขึ้นอยู่กับระดับแรงดันอินพุตโหมตร่วมค่อนข้างมาก ซึ่งจำเป็น

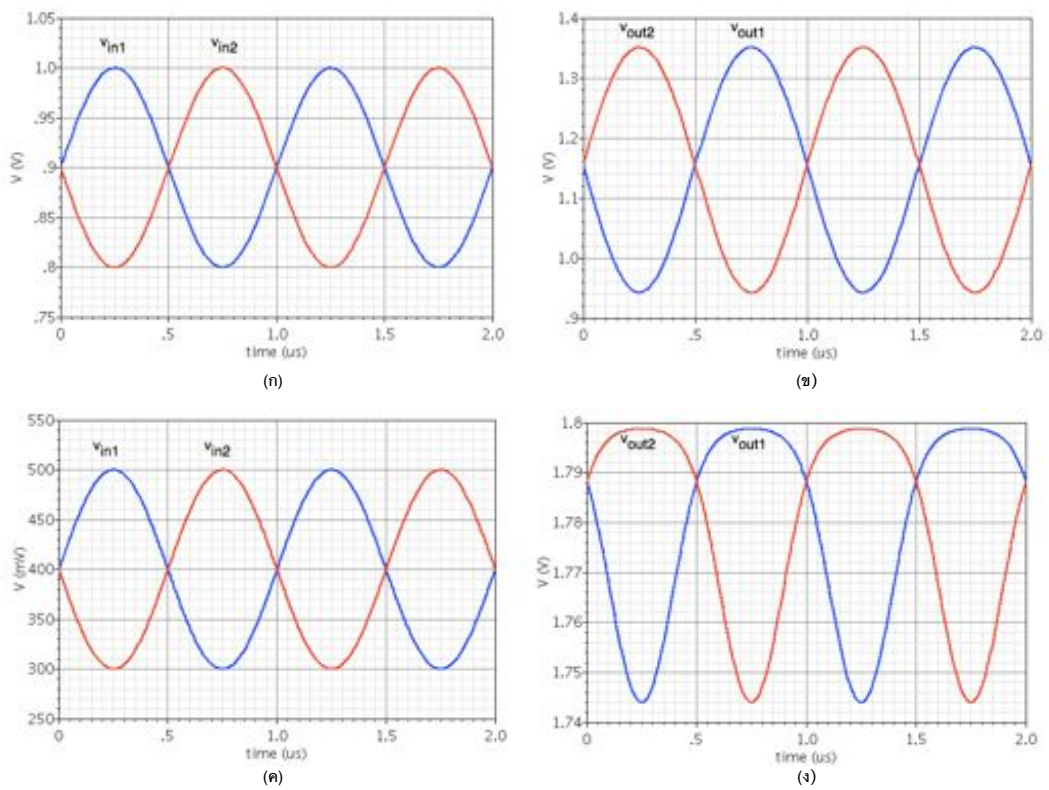
รูปที่ 1.42: รูปสัญญาณในสถานะถูกรบกวนด้วยสัญญาณนาฬิกาดิจิทัล (ก) แรงดันที่จุด v_{2a} และ v_{2b} (ข) แรงดันผลต่าง $v_{2a} - v_{2b}$

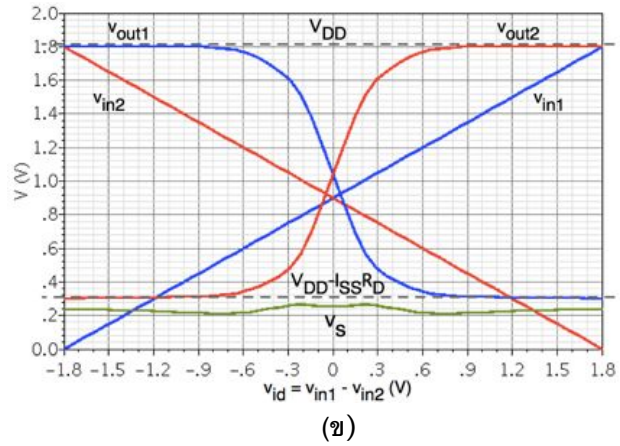
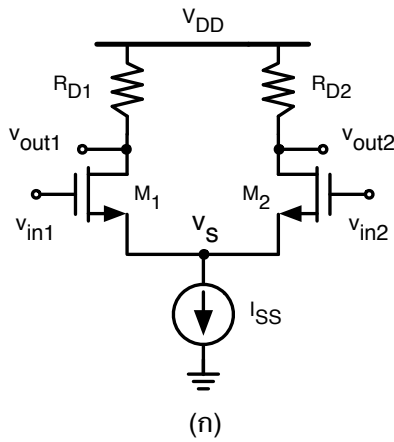
รูปที่ 1.43: วงจรขยายผลต่างอย่างง่าย หรือวงจรขยายพื้นฐานเทียม (pseudo-differential)

ต้องมีส่วนวงจรที่ควบคุมระดับแรงดันอินพุตโหมตร่วม (input common-mode voltage control) เราอาจเรียกวงจรในรูปที่ 1.43 ว่า วงจรขยายผลต่างเทียม (pseudo-differential amplifier)

เราสามารถแก้ไขปัญหของระดับแรงดันอินพุตโหมตร่วมที่กล่าวมาได้ โดยการต่อขาซอร์สของคู่มอสเฟตอินพุตเข้าด้วยกันแล้วไบอัสด้วยแหล่งจ่ายกระแสไฟตรง (I_{SS}) ลงกราวด์ ดังแสดงในรูปที่ 1.45(ก) ซึ่งเป็นวงจรขยายผลต่างพื้นฐาน (basic differential amplifier) และเราเรียกโครงสร้างมอสเฟตอินพุตคู่นี้ในลักษณะนี้ว่า คูผลต่าง (differential pair) หรือ คูซอร์สร่วม (source-coupled pair) การใช้แหล่งจ่ายกระแสทาง (tail current source) I_{SS} ทำให้ผลรวม $i_{D1} + i_{D2} = I_{SS}$ มีค่าเป็นอิสระกับแรงดันอินพุตโหมตร่วม (V_{IC}) ดังนั้นถ้า $V_{IN1} = V_{IN2}$ และมอสเฟตทั้งคู่มีความสมมาตรกันทุกประการ เราจะได้กระแสไฟตรง $I_{D1} = I_{D2} = 0.5I_{SS}$ ดังนั้นถ้า $R_{D1} = R_{D2} = R_D$ ระดับแรงดันไฟตรงที่เอาท์พุตจะมีค่าเท่ากับ $V_{OC1} = V_{OC2} = V_{DD} - 0.5I_{SS}R_D$ ซึ่งมีค่าเป็นอิสระกับ V_{IC} รูปที่ 1.45(ข) แสดงคุณลักษณะไฟตรงของวงจรขยายผลต่างพื้นฐานที่มี $V_{DD} = 1.8V$ โดยมีแรงดันอินพุตผลต่าง $v_{id} = v_{in1} - v_{in2}$ เพิ่มขึ้นจาก $-1.8V$ เป็น $+1.8V$ เมื่อ v_{id} มีค่าลบมากๆ M_1 จะปิด (OFF) และ M_2 จะเปิด (ON) ทำให้ $i_{D1} = 0$ และ $i_{D2} = I_{SS}$ ดังนั้น $v_{out1} = V_{DD}$ และ $v_{out2} = V_{DD} - I_{SS}R_D$ และเมื่อ v_{id} มีค่าบวกมากๆ M_1 จะเปิด (ON) และ M_2 จะปิด (OFF) ทำให้ $i_{D1} = I_{SS}$ และ $i_{D2} = 0$ ดังนั้น $v_{out1} = V_{DD} - I_{SS}R_D$ และ $v_{out2} = V_{DD}$ ดังนั้นแรงดันเอาท์พุตผลต่าง $v_{od} = v_{out1} - v_{out2}$ จะมีค่าเท่ากับ $+I_{SS}R_D$ และ $-I_{SS}R_D$ ตามลำดับ ซึ่งจะ

รูปที่ 1.44: ผลของแรงดันอินพุตโหมตรง่วมต่อการแกว่งแรงดันเอาต์พุตของวงจรขยายผลต่างแบบเพียม

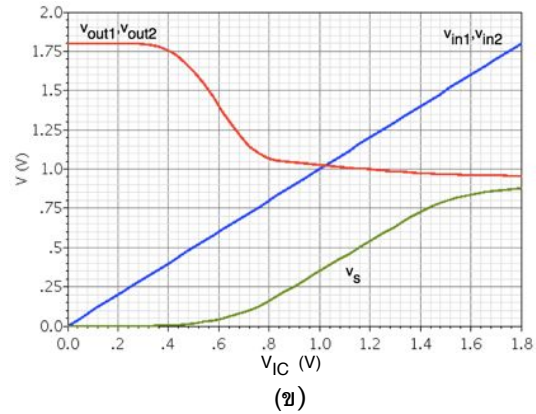
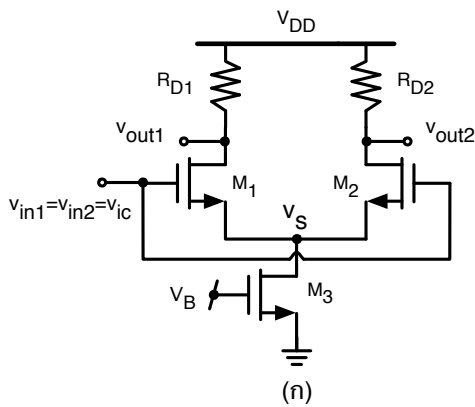

รูปที่ 1.45: (ก) วงจรขยายผลต่างพื้นฐาน และ (ข) คุณลักษณะไฟตรง

เห็นได้ว่าระดับแรงดันเอาต์พุตเป็นอิสระกับ V_{IC} นอกจากนี้เราจะเห็นได้ว่าอัตราขยาย ($\partial v_{OUT}/\partial v_{IN}$) ของวงจรมีค่าสูงสุด เมื่อ $v_{id} \approx 0$ และมีค่าลดลงเมื่อ $|v_{id}|$ มีค่ามากขึ้น และคุณลักษณะของ v_{OUT} มีความเป็นเชิงเส้นดีที่สุดในเมื่อ $v_{id} \approx 0$ และมีความไม่เป็นเชิงเส้นมากขึ้นเมื่อ $|v_{id}|$ มีค่ามากขึ้น

การใช้แหล่งจ่ายกระแส I_{SS} ทำให้วงจรสามารถทำงานได้ถูกต้องเมื่อ V_{IC} เปลี่ยนแปลงไป ในปฏิบัติจะมีช่วงของ V_{IC} ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยที่วงจรยังคงสามารถทำงานได้ถูกต้อง เราจะอธิบายการตอบสนองของวงจรต่อการแกว่งแรงดันอินพุตโหมดร่วมโดยพิจารณาวงจรในรูปที่ 1.46(ก) เมื่อ $v_{IN1} = v_{IN2} = v_{IC}$ และ M_3 เป็นแหล่งจ่ายกระแส I_{SS} หากเราเพิ่ม v_{IC} จาก 0 ไปถึง V_{DD} (1.8 V) เราจะได้การตอบสนองของ v_{OUT1} v_{OUT2} และ v_S ดังแสดงในรูปที่ 1.46(ข) เมื่อ $v_{IC} < V_{TH}$ มอสเฟต M_1 และ M_2 จะไม่นำกระแส ทำให้ v_{OUT1} และ v_{OUT2} มีค่าเท่ากับ V_{DD} และ $v_S = 0$ เมื่อ $V_{IC} \geq V_{TH}$ มอสเฟต M_1 และ M_2 จะเริ่มนำกระแส โดย M_3 จะอยู่ในย่านไตรโอดและมีคุณลักษณะเป็นตัวต้านทาน เมื่อ v_{IC} เพิ่มขึ้น จะทำให้ i_{D1} i_{D2} และ $i_{D3} = (i_{D1} + i_{D2})$ มีค่ามากขึ้น และ v_{OUT1} และ v_{OUT2} มีค่าลดลง เมื่อ $V_{IC} \geq V_{GS1} + V_{DS3}(sat) = V_{GS1} + (V_B - V_{TH3})$ มอสเฟต M_3 จะเข้าสู่ย่านอิ่มตัวและทำงานเป็นแหล่งจ่ายกระแส $I_{SS} = I_{D3} = 0.5\mu_n C_{ox} (W/L)_3 (V_B - V_{TH3})^2$ ซึ่งมีค่าเป็นอิสระกับ V_{IC} และจะทำให้ V_{OUT1} และ V_{OUT2} จะเริ่มมีค่าค่อนข้างคงที่ โดยประมาณเท่ากับ $V_{OUT1} = V_{OUT2} = V_{DD} - 0.5I_{SS}R_D$ เมื่อ V_{IC} มีค่าเพิ่มขึ้นไปอีก แต่เนื่องจาก I_{SS} มีค่าคงที่ ทำให้ V_{GS1} และ V_{GS2} มีค่าไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้น v_S จะมีค่าเพิ่มขึ้นตาม V_{IC} และ V_{OUT1} และ V_{OUT2} จะไม่เปลี่ยนแปลงค่า และเมื่อ $V_{IC} \geq V_{DD} - 0.5I_{SS}R_D - V_{DS1}(sat) + V_{GS1} = V_{DD} - 0.5I_{SS}R_D - V_{TH1}$ ทำให้ M_1 เข้าสู่ย่านไตรโอด และวงจรมีอัตราขยายลดลงมาก ดังนั้นเราสรุปได้ว่าช่วงของแรงดันอินพุตโหมดร่วม (input common-mode voltage range) ที่วงจรขยายผลต่างสามารถทำงานได้ดีคือ

$$V_{GS1} + (V_B - V_{TH3}) \leq V_{IC} \leq V_{DD} - 0.5I_{SS}R_D - V_{TH1} \quad (1.99)$$

รูปที่ 1.46: การตอบสนองไฟตรงของวงจรขยายผลต่างต่อแรงดันอินพุตโหมคร่วม

จากที่กล่าวมาข้างต้น M_1 และ M_2 ควรทำงานในย่านอิมิตัวตลอดช่วงการแกว่งของ v_{out1} และ v_{out2} ดังนั้น $V_{DS1,2} \geq V_{GS1,2} - V_{TH1,2}$ หรือ $V_{OUT} \geq V_{IC} - V_{TH1,2}$ ในขณะที่ $v_{out1,2}$ สามารถแกว่งขึ้นไปได้ถึง V_{DD} ดังนั้นวงจรมีช่วงการแกว่งแรงดันเอาท์พุตเท่ากับ

$$V_{IC} - V_{TH1,2} \leq v_{OUT1,2} \leq V_{DD} \quad (1.100)$$

ซึ่งแสดงว่าถ้าวงจรมี V_{IC} มาก จะทำให้การแกว่ง v_{out} ลดต่ำลงถูกจำกัด ทำให้วงจรมีช่วงการแกว่ง v_{out} ทั้งหมดลดน้อยลง

ในลำดับถัดไป เราจะศึกษาและวิเคราะห์คุณลักษณะของวงจรขยายผลต่างด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบสัญญาณขนาดใหญ่ โดยพิจารณาจากรูปที่ 1.45(ก) และสมมติให้ M_1 และ M_2 ทำงานในย่านอิมิตัว และ $\lambda = 0$ ถ้าใช้ KVL ที่มอสเฟตคู่อินพุต เราจะแสดงได้ว่า

$$v_{IN1} - v_{IN2} = v_{GS1} - v_{GS2} \quad (1.101)$$

และเนื่องจาก $v_{GS} = \sqrt{2i_D/\mu_n C_{ox}(W/L)} + V_{TH}$ ดังนั้น

$$v_{IN1} - v_{IN2} = \sqrt{\frac{2i_{D1}}{\mu_n C_{ox}(W/L)_1}} + V_{TH1} + \sqrt{\frac{2i_{D2}}{\mu_n C_{ox}(W/L)_2}} + V_{TH2} \quad (1.102)$$

ถ้า $(W/L)_1 = (W/L)_2 = (W/L)$ และ $V_{TH1} = V_{TH2}$ ทำการยกกำลังสองทั้งสองข้างของ (1.102) และเนื่องจาก $i_{D1} + i_{D2} = I_{SS}$ เราจะได้

$$\frac{1}{2}\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right) (v_{IN1} - v_{IN2})^2 - I_{SS} = -2\sqrt{i_{D1}i_{D2}} \quad (1.103)$$

ทำการยกกำลังสองทั้งสองข้างอีกครั้ง และใช้ $4i_{D1}i_{D2} = (i_{D1} + i_{D2})^2 - (i_{D1} - i_{D2})^2 = I_{SS}^2 - (i_{D1} - i_{D2})^2$ เราจะได้

$$(i_{D1} - i_{D2})^2 = -\left(\frac{1}{2}\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right)\right)^2 (v_{IN1} - v_{IN2})^4 + I_{SS}\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right) (v_{IN1} - v_{IN2})^2 \quad (1.104)$$

$$i_{D1} - i_{D2} = \frac{1}{2}\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right) (v_{IN1} - v_{IN2}) \sqrt{\frac{4I_{SS}}{\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right)} - (v_{IN1} - v_{IN2})^2} \quad (1.105)$$

ซึ่งจะเห็นได้ว่ากระแสเอาต์พุตผลต่าง (differential output current) $i_{od} = (i_{D1} - i_{D2})$ เป็นฟังก์ชันคี่ของแรงดันอินพุตผลต่าง (differential input voltage) $v_{id} = (v_{IN1} - v_{IN2})$ และ $i_{od} = 0$ เมื่อ $v_{id} = 0$ หรือ $v_{IN1} = v_{IN2}$ ดังแสดงในรูปที่ 1.47(ก)

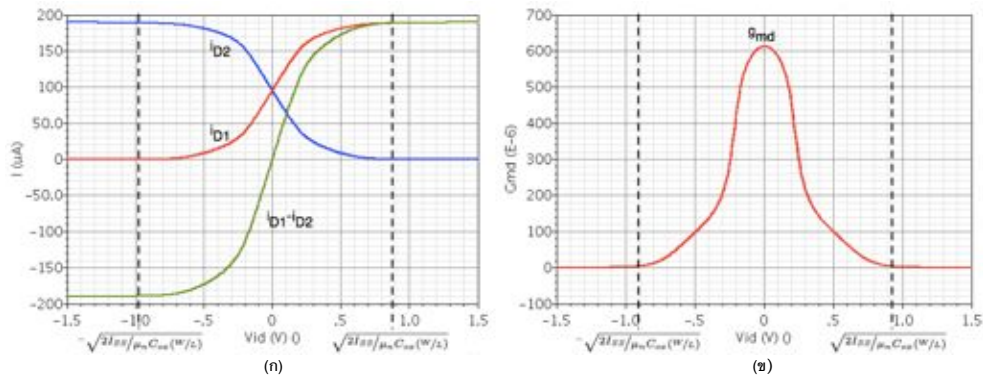
เราสามารถหาค่าทรานส์คอนดักแตนซ์ผลต่าง (differential transconductance: g_{md}) ของวงจรได้โดยหาอนุพันธ์ $\partial i_{od}/\partial v_{id}$ ของ (1.105) จะได้

$$g_{md} = \frac{\partial i_{od}}{\partial v_{id}} = \frac{\partial (i_{D1} - i_{D2})}{\partial (v_{IN1} - v_{IN2})} = \frac{1}{2}\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right) \left(\frac{\frac{4I_{SS}}{\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right)} - 2v_{id}^2}{\sqrt{\frac{4I_{SS}}{\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right)} - v_{id}^2}}\right) \quad (1.106)$$

และเมื่อ $v_{id} = 0$ เราจะได้

$$g_{md} = \sqrt{\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right) I_{SS}} \quad (1.107)$$

จาก (1.106) เราจะเห็นได้ว่า g_{md} จะมีค่าลดลงเมื่อ $|v_{id}|$ มีค่าเพิ่มขึ้น รูปที่ 1.47(ข) แสดงกราฟการแปรผันของ g_{md} ที่เป็นฟังก์ชันของ v_{id} และ $g_{md} = 0$ เมื่อ $v_{id} \geq v_{id,max} = \sqrt{2I_{SS}/\mu_n C_{ox}(W/L)}$ ซึ่งมอสเฟต M_2 จะปิดการทำงาน ($i_{D2} = 0$) และ M_1 จะมี $i_{D1} = I_{SS}$ และถ้า $v_{id} \leq -v_{id,max} = -\sqrt{2I_{SS}/\mu_n C_{ox}(W/L)}$ มอสเฟต M_1 จะปิดการทำงาน ($i_{D1} = 0$) และ M_2 จะมี $i_{D2} = I_{SS}$ ดังนั้นวงจรจะมีช่วงแรงดันอินพุตผลต่าง $|v_{id}| \leq v_{id,max} = \sqrt{2I_{SS}/\mu_n C_{ox}(W/L)}$ เพื่อให้ M_1 และ M_2 ทำงานได้พร้อมกัน และเนื่องจากที่ $v_{id} = 0$ วงจรมี $i_{D1} = i_{D2} = 0.5I_{SS}$ และ $V_{DS1,2}(sat) = \sqrt{I_{SS}/\mu_n C_{ox}(W/L)}$ ดังนั้นเราจะแสดงได้ว่า $|v_{id}| \leq \sqrt{2} V_{DS1,2}(sat)|_{v_{id}=0}$ หรือช่วงแรงดันอินพุตผลต่างสูงสุดของวงจรมีค่าแปรผันตรงกับ $V_{DS}(sat)$ ของ M_1 และ M_2 ถ้าเราให้ I_{SS} มีค่าคงที่ เราสามารถเพิ่มช่วงแรงดันอินพุตสูงสุดของวงจรได้ด้วยการลดค่า (W/L) แต่จะทำให้ g_{md} มีค่าลดลง และถ้าเราพิจารณา (1.105) จะเห็นได้ว่าเราสามารถประมาณ i_{od} ให้เป็นฟังก์ชันเชิงเส้นของ v_{id} ได้เมื่อ $|v_{id}| \ll 2\sqrt{I_{SS}/\mu_n C_{ox}(W/L)} = 2V_{DS1,2}(sat)$ ซึ่งเป็นช่วงแรงดันอินพุตผลต่างเชิงเส้น (linear differential input voltage range) และวงจรจะมีคุณลักษณะถ่ายโอนที่เป็นเชิงเส้นที่ดี และมีค่า g_{md} ก่อนข้างคงที่

รูปที่ 1.47: คุณสมบัติ (ก) กระแสเอาต์พุต และ (ข) ทรานส์คอนดักแตนซ์ผลต่าง ของวงจขยายผลต่าง

เราสามารถเขียนแรงดันเอาต์พุตผลต่างของวงจรได้เท่ากับ $v_{od} = v_{OUT1} - v_{OUT2} = V_{DD} - i_{D1}R_D - (V_{DD} - i_{D2}R_D) = -(i_{D1} - i_{D2})R_D = -i_{od}R_D$ และเมื่อ $v_{id} = 0$ วงจรมี $i_{od} = g_{mD}v_{id}$ ดังนั้นอัตราขยายแรงดันผลต่าง (differential voltage gain) มีค่าเท่ากับ

$$A_{vd} = \frac{v_{od}}{v_{id}} = -g_{mD}R_D = -\sqrt{\mu_n C_{ox} \left(\frac{W}{L}\right) I_{SS}} R_D \quad (1.108)$$

ซึ่งจะเห็นได้ว่า A_{vd} ของวงจขยายผลต่างมีขนาดเท่ากับอัตราขยายแรงดันของวงจขยายซอร์สร่วมที่ใช้มอสเฟตขนาด (W/L) และมี $I_D = 0.5I_{SS}$ ซึ่งเราอาจเห็นว่าวงจขยายผลต่างใช้กระแสเป็น 2 เท่าของวงจขยายซอร์สร่วม แต่ให้อัตราขยายเท่ากัน แต่คุณสมบัติที่สำคัญของวงจขยายผลต่าง คือ การทำงานในโหมดผลต่างทำให้กำจัดหรือลดทอนสัญญาณรบกวนโหมดร่วมได้ ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับวงจรรวมที่มีทั้งส่วนวงจรแอนะล็อกและดิจิตอลรวมกันอยู่บนชิพเดียวกัน

แรงดันอินพุตของวงจขยายผลต่างประกอบด้วยแรงดันอินพุตโหมดร่วม (common-mode input voltage, v_{IC}) และแรงดันอินพุตผลต่าง (differential-mode input voltage, v_{id}) ดังนี้

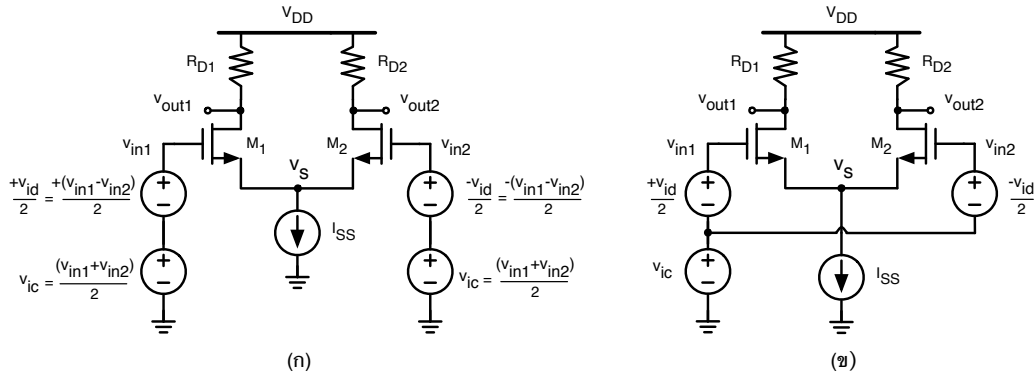
$$v_{IC} = 0.5(v_{IN1} + v_{IN2}) \quad (1.109)$$

$$v_{id} = v_{IN1} - v_{IN2} \quad (1.110)$$

ดังนั้นเราสามารถเขียนแรงดันอินพุตทั้งสองข้างของวงจขยายผลต่างได้เท่ากับ

$$v_{IN1} = v_{IC} + 0.5v_{id} \quad (1.111)$$

$$v_{IN2} = v_{IC} - 0.5v_{id} \quad (1.112)$$

รูปที่ 1.48: แรงดันอินพุตวงจรถ่ายผลต่างในรูปสัญญาณโหมดผลต่างและโหมดร่วม

รูปที่ 1.48 แสดงแรงดันอินพุตวงจรถ่ายผลต่างในรูปสัญญาณโหมดผลต่างและโหมดร่วม และเราสามารถเขียนแรงดันเอาต์พุตได้ในลักษณะเดียวกันโดยประกอบด้วยแรงดันเอาต์พุตโหมดร่วม (v_{OC}) และแรงดันเอาต์พุตผลต่าง (v_{od}) โดย

$$v_{OC} = 0.5(v_{OUT1} + v_{OUT2}) \quad (1.113)$$

$$v_{od} = v_{OUT1} - v_{OUT2} \quad (1.114)$$

ดังนั้นเราสามารถเขียนแรงดันเอาต์พุตทั้งสองข้างของวงจรถ่ายผลต่างได้เท่ากับ

$$v_{OUT1} = v_{OC} + 0.5v_{od} \quad (1.115)$$

$$v_{OUT2} = v_{OC} - 0.5v_{od} \quad (1.116)$$

เราสามารถวิเคราะห์คุณสมบัติลักษณะของวงจรถ่ายผลต่างได้โดยพิจารณาการตอบสนองของวงจรต่อ v_{id} และ v_{IC} ได้โดยใช้ทฤษฎีการทับซ้อน (superposition theorem) ทำให้เราสามารถเขียน v_{OC} และ v_{od} ได้ดังนี้

$$v_{od} = A_{vd}v_{id} + A_{cd}v_{IC} \quad (1.117)$$

$$v_{OC} = A_{d2c}v_{id} + A_{vc}v_{IC} \quad (1.118)$$

โดยที่ A_{vd} คืออัตราขยายผลต่าง (differential-mode voltage gain) หรือ อัตราส่วนการเปลี่ยนแปลง

ของแรงดันเอาต์พุตผลต่างกับแรงดันอินพุตผลต่าง

$$A_{vd} = \left. \frac{v_{od}}{v_{id}} \right|_{v_{IC}=0} \quad (1.119)$$

A_{vc} คืออัตราขยายโหมตร่วม (common-mode voltage gain) หรืออัตราส่วนการเปลี่ยนแปลงของแรงดันเอาต์พุตโหมตร่วมต่อแรงดันอินพุตโหมตร่วม

$$A_{vc} = \left. \frac{v_{OC}}{v_{IC}} \right|_{v_{id}=0} \quad (1.120)$$

A_{c2d} คืออัตราขยายระหว่างแรงดันอินพุตโหมตร่วมกับแรงดันเอาต์พุตผลต่าง (common-mode to differential-mode voltage gain)

$$A_{c2d} = \left. \frac{v_{od}}{v_{IC}} \right|_{v_{id}=0} \quad (1.121)$$

และ A_{d2c} คืออัตราขยายระหว่างแรงดันอินพุตผลต่างกับแรงดันเอาต์พุตโหมตร่วม (differential-mode to common-mode voltage gain)

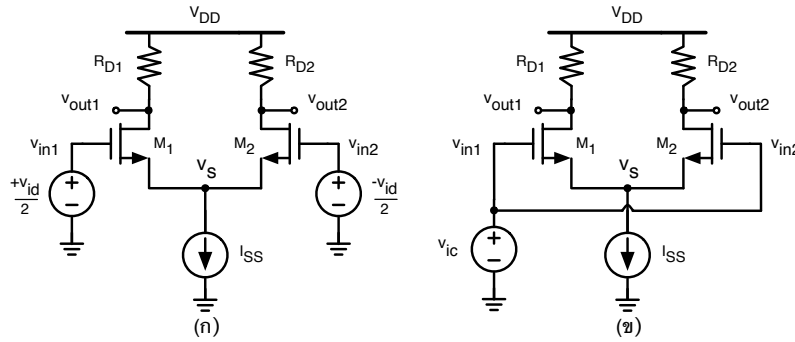
$$A_{d2c} = \left. \frac{v_{OC}}{v_{id}} \right|_{v_{IC}=0} \quad (1.122)$$

โดยปกติวงจรขยายผลต่างจะขยายเฉพาะแรงดันอินพุตผลต่างและไม่ขยายแรงดันอินพุตโหมตร่วม ดังนั้น A_{vd} จะมีค่ามาก A_{vc} A_{c2d} และ A_{d2c} จะมีค่าน้อยมาก และโดยทั่วไปวงจรขยายผลต่างจะมีโครงสร้างวงจรถูกสมดุลและแรงดันผลต่างแบบสมมาตร (balanced and differential input voltage) หรือ $v_{IN1} = -v_{IN2}$ และ $v_{OUT1} = -v_{OUT2}$ ทำให้ v_{od} เปลี่ยนแปลงตาม v_{id} เท่านั้น และ v_{OC} เปลี่ยนแปลงตาม v_{IC} เท่านั้น หรือ $A_{c2d} = A_{d2c} = 0$ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ A_{c2d} และ A_{d2c} อาจมีค่ามากกว่าศูนย์ได้ เนื่องจากความไม่สมมาตรของวงจร เราสามารถแสดงความสามารถของวงจรในการขยายแรงดันอินพุตผลต่างที่ต้องการและกำจัดแรงดันอินพุตโหมตร่วมที่ไม่ต้องการ ได้โดยใช้อัตราส่วนของ A_{vd} กับ A_{vc} ที่เรียกว่า อัตรากำจัดโหมตร่วม (common-mode rejection ratio, CMRR)

$$CMRR = \left| \frac{A_{vd}}{A_{vc}} \right| \quad (1.123)$$

โดยวงจรขยายผลต่างที่ดีควรมี A_{vd} มาก และ A_{vc} น้อย ดังนั้น $CMRR$ ควรมีค่ามาก

ด้วยทฤษฎีการทับซ้อน เราสามารถวิเคราะห์คุณลักษณะของวงจรขยายผลต่างต่อแรงดันอินพุตผลต่างและแรงดันอินพุตโหมตร่วม ได้โดยพิจารณาวงจรในรูปที่ 1.49(ก) และ 1.49(ข) ตามลำดับ

รูปที่ 1.49: วงจรขยายผลต่างกับ (ก) แรงดันอินพุตผลต่าง และ (ข) แรงดันอินพุตโหมตร่วม

1.6.1.1 คุณลักษณะและผลตอบสนองโหมตผลต่าง

เราสามารถวิเคราะห์คุณลักษณะและผลตอบสนองโหมตผลต่าง ได้โดยพิจารณาวงจรในรูปที่ 1.49(ก) ที่มี $v_{in1} = -v_{in2} = 0.5v_{id}$ เนื่องจาก v_{in1} และ v_{in2} มีขนาดเท่ากันและมีเฟสตรงกันข้าม และวงจรมีความสมมาตร ($(W/L)_1 = (W/L)_2 = (W/L)$ และ $R_{D1} = R_{D2} = R_D$) ทำให้แรงดัน v_s จะมีค่าคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามการแกว่งของ v_{in1} และ v_{in2} ดังนั้นเราสามารถพิจารณาจุด v_s เป็น “กราวด์ของสัญญาณ (signal ground)” หรือ “กราวด์เสมือน (virtual ground)” ของวงจรได้ และเราสามารถแสดงวงจรได้เป็นสองข้าง ดังในรูปที่ 1.50 และเราสามารถวิเคราะห์คุณลักษณะโหมตผลต่างได้โดยพิจารณา “ครึ่งวงจร (half-circuit)” หรือ เรียกว่า การวิเคราะห์ด้วยหลักการครึ่งวงจร (half-circuit concept)

พิจารณาวงจรในรูปที่ 1.50(ข) ซึ่งคือวงจรขยายซอร์สร่วมนั่นเอง และจากผลการวิเคราะห์ในหัวข้อที่ 1.3.1.1 เราสามารถแสดงได้ว่า

$$\frac{v_{out1}}{v_{in1}} = \frac{v_{out1}}{v_{id}/2} = -g_{m1} (r_{ds1} \parallel R_D) \quad (1.124)$$

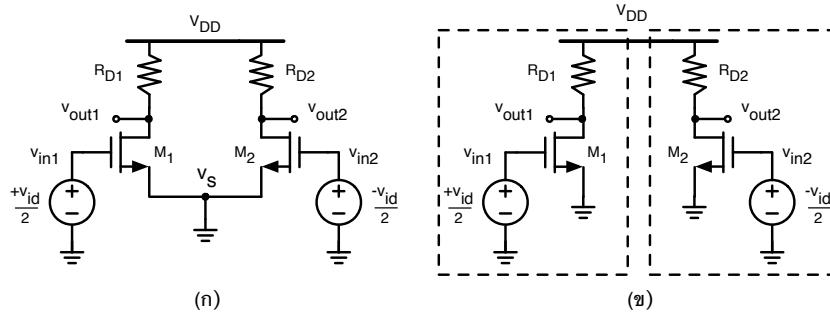
$$\frac{v_{out2}}{v_{in2}} = \frac{v_{out2}}{-v_{id}/2} = -g_{m2} (r_{ds2} \parallel R_D) \quad (1.125)$$

และเนื่องจากความสมมาตรของวงจร ทำให้ $g_{m1} = g_{m2} = g_m$ และ $r_{ds1} = r_{ds2} = r_{ds}$ ดังนั้นเราสามารถแสดงอัตราขยายผลต่างของวงจรได้เท่ากับ

$$A_{vd} = \frac{v_{od}}{v_{id}} = \frac{v_{out1}}{v_{id}} - \frac{v_{out2}}{v_{id}} = -\frac{g_m}{2} (r_{ds} \parallel R_D) - \frac{g_m}{2} (r_{ds} \parallel R_D) = -g_m (r_{ds} \parallel R_D) \quad (1.126)$$

โดยที่ $g_m = \sqrt{\mu_n C_{ox} (W/L) I_{SS}}$ และ $r_{ds} = (\lambda_N I_{SS}/2)^{-1}$

เราจะเห็นได้ว่าหลักการครึ่งวงจรมีประโยชน์มากและทำให้การวิเคราะห์วงจขยายผลต่างนั้นง่ายขึ้น

รูปที่ 1.50: การวิเคราะห์คุณสมบัติโหมดผลต่างด้วยหลักการครึ่งวงจร (half-circuit concept)

มาก ในลำดับต่อไป เราจะใช้หลักการครึ่งวงจรในการวิเคราะห์คุณสมบัติโหมดรวมของวงจรขยายผลต่าง

1.6.1.2 คุณสมบัติและผลตอบสนองโหมดรวม

พิจารณาวงจรในรูปที่ 1.49(ข) เมื่อแรงดันอินพุตโหมดรวม v_{ic} มีการเพิ่มขึ้น (หรือลดลง) จะทำให้ v_S มีค่าเพิ่มขึ้น (หรือลดลง) ตาม v_{ic} เพราะว่า V_{GS1} และ V_{GS2} มีค่าคงที่ เนื่องจาก I_{SS} มีค่าคงที่ ดังเช่นในรูปที่ 1.46 ถ้าสมมติให้วงจรมีความสมมาตร และให้แหล่งจ่ายกระแส I_{SS} มีความต้านทานทานเอาท์พุต R_{SS} ดังแสดงในรูปที่ 1.51(ก) ดังนั้นเราสามารถแสดงวงจรสมมูลครึ่งวงจรได้ดังในรูปที่ 1.51(ข) ซึ่งเป็นวงจรขยายขอร์สรวมที่มีความต้านทานที่ขอร์ส หรือ ขอร์สดีเจเนอเรชัน ดังนั้นจากผลการวิเคราะห์ในหัวข้อที่ 1.3.1.5 และถ้าสมมติให้ $\lambda = 0$ เราสามารถแสดงได้ว่า

$$\frac{v_{out1}}{v_{in1}} = \frac{v_{out1}}{v_{ic}} \approx -\frac{g_{m1}R_{D1}}{1 + g_{m1}(2R_{SS})} \quad (1.127)$$

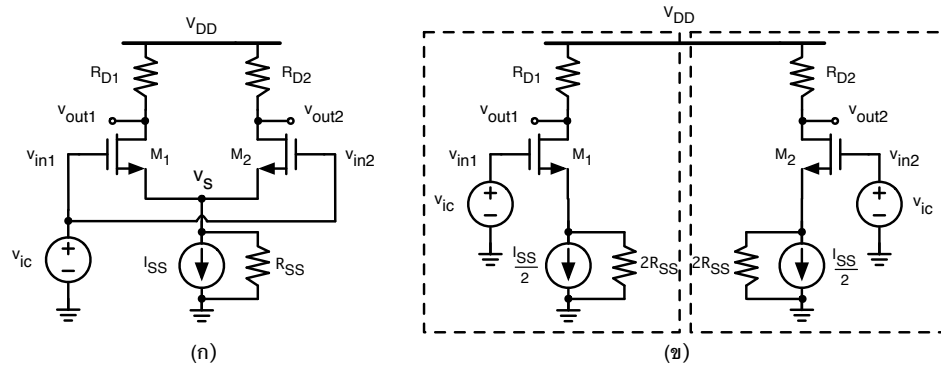
$$\frac{v_{out2}}{v_{in2}} = \frac{v_{out2}}{v_{ic}} \approx -\frac{g_{m2}R_{D2}}{1 + g_{m2}(2R_{SS})} \quad (1.128)$$

และเมื่อวงจรมีความสมมาตร เราจะมี $g_{m1} = g_{m2} = g_m$ และ $R_{D1} = R_{D2} = R_D$ ดังนั้นเราสามารถหาอัตราขยายโหมดรวมได้เท่ากับ

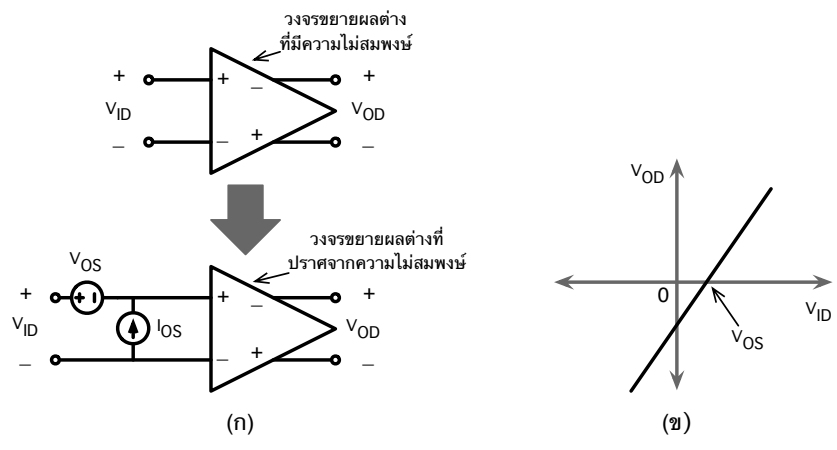
$$A_{vc} = \frac{v_{oc}}{v_{ic}} = \frac{1}{2} \left(\frac{v_{out1}}{v_{ic}} + \frac{v_{out2}}{v_{ic}} \right) = -\frac{g_m R_D}{1 + g_m(2R_{SS})} \quad (1.129)$$

ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วงจรขยายผลต่างที่มีความสมมาตรจะมีอัตราขยายโหมดรวม (A_{vc}) ที่แปรผกผันกับความต้านทานเอาท์พุต (R_{SS}) ของแหล่งจ่ายกระแส I_{SS} ดังนั้นถ้าต้องการให้ A_{vc} มีค่าน้อย เราต้องใช้แหล่งจ่ายกระแสที่มีความต้านทานเอาท์พุตสูง

จาก (1.126) และ (1.129) ถ้าสมมติให้ $\lambda = 0$ เราจะคำนวณค่า $CMRR$ ได้เท่ากับ

รูปที่ 1.51: การวิเคราะห์คุณสมบัติโหมดร่วมด้วยหลักการครึ่งวงจร (half-circuit concept)

รูปที่ 1.52: แรงดันและกระแสออฟเซ็ทอินพุตของวงจรขยายผลต่าง

$$CMRR = \frac{A_{vd}}{A_{vc}} = 1 + 2g_m R_{SS} \tag{1.130}$$

ดังนั้นถ้าต้องการให้ $CMRR$ มีค่าน้อย เราต้องให้ R_{SS} มีค่ามาก หรือใช้แหล่งจ่ายกระแส I_{SS} ที่มีความต้านทานเอาต์พุตสูง

1.6.1.3 แรงดันและกระแสออฟเซ็ทอินพุต (input offset voltage and current)

ในทางปฏิบัติ ความไม่สมพงษ์ (mismatch) ของมอสเฟตและอุปกรณ์ต่างๆ ในวงจร ส่งผลกระทบต่อคุณสมบัติและการทำงานของวงจรขยายผลต่าง โดยที่ความถี่ไฟตรง เราสามารถแสดงผลกระทบของความไม่สมพงษ์ของมอสเฟตและอุปกรณ์ต่างๆ ด้วย ค่าแรงดันและกระแสออฟเซ็ทที่อินพุต โดยเราสามารถแทนวงจรขยายผลต่างที่มีผลของความไม่สมพงษ์ ได้ด้วยวงจรขยายผลต่างในอุดมคติที่มีแหล่งจ่ายแรงดัน (V_{OS}) และกระแสออฟเซ็ทอินพุต (I_{OS}) ดังแสดงในรูปที่ 1.52(ก)

เราจะพิจารณาวงจรขยายผลต่างพื้นฐานในรูปที่ 1.45 ที่มีสัญญาณอินพุตไฟตรง และเนื่องจากกระแสไฟตรงที่ไหลเข้าเกิดของมอสเฟตมีค่าเป็นศูนย์ ทำให้วงจรจะมี $I_{OS} = 0$ และเราจะวิเคราะห์หา V_{OS} โดยสมมติให้ $R_{D1} \neq R_{D2}$ ดังนั้น V_{OS} คือแรงดันผลต่างอินพุต ($V_{ID} = V_{IN1} - V_{IN2}$) ที่ต้องป้อนให้กับวงจรเพื่อทำให้ได้แรงดันผลต่างเอาต์พุตเป็นศูนย์ หรือ $V_{OD} = V_{OUT1} - V_{OUT2} = 0$ ดังแสดงในรูปที่ 1.52(ข) และจากรูปที่ 1.45 พิจารณาใช้ KVL ที่อินพุต เราจะได้ว่า

$$V_{ID} = V_{IN1} - V_{IN2} = V_{GS1} - V_{GS2} \quad (1.131)$$

$$V_{ID} = \sqrt{\frac{2I_{D1}}{\mu_n C_{ox} (W/L)_1} + V_{TH1}} - \sqrt{\frac{2I_{D2}}{\mu_n C_{ox} (W/L)_2} + V_{TH2}} \quad (1.132)$$

ดังนั้น $V_{OS} = V_{ID}$ ที่ทำให้ $V_{OD} = 0$ หรือ $I_{D1}R_{D1} = I_{D2}R_{D2}$ ถ้าพิจารณาความไม่สมพงษ์ดังต่อไปนี้ $R_{D1} \neq R_{D2}$ $I_{D1} \neq I_{D2}$ $V_{TH1} \neq V_{TH2}$ และ $(W/L)_1 \neq (W/L)_2$ และโดยทั่วไปค่าความไม่สมพงษ์จะมีค่าน้อยกว่าค่าสัมบูรณ์ และเราจะใช้นิยามดังต่อไปนี้

$$\Delta I_D = I_{D1} - I_{D2} \quad (1.133)$$

$$I_D = 0.5 (I_{D1} + I_{D2}) \quad (1.134)$$

$$\Delta (W/L) = (W/L)_1 - (W/L)_2 \quad (1.135)$$

$$(W/L) = 0.5 ((W/L)_1 + (W/L)_2) \quad (1.136)$$

$$\Delta V_{TH} = V_{TH1} - V_{TH2} \quad (1.137)$$

$$V_{TH} = 0.5 (V_{TH1} + V_{TH2}) \quad (1.138)$$

$$\Delta R_D = R_{D1} - R_{D2} \quad (1.139)$$

$$R_D = 0.5 (R_{D1} + R_{D2}) \quad (1.140)$$

ดังนั้นเราจะได้

$$I_{D1} = I_D + 0.5\Delta I_D \quad (1.141)$$

$$I_{D2} = I_D - 0.5\Delta I_D \quad (1.142)$$

$$(W/L)_1 = (W/L) + 0.5\Delta (W/L) \quad (1.143)$$

$$(W/L)_2 = (W/L) - 0.5\Delta (W/L) \quad (1.144)$$

ทำการแทนค่าลงใน (1.132) เราจะได้

$$V_{ID} = \sqrt{\frac{2(I_D + 0.5\Delta I_D)}{\mu_n C_{ox} [(W/L) + 0.5\Delta(W/L)]}} - \sqrt{\frac{2(I_D - 0.5\Delta I_D)}{\mu_n C_{ox} [(W/L) - 0.5\Delta(W/L)]}} + \Delta V_{TH} \quad (1.145)$$

$$= (V_{GS} - V_{TH}) \left[\sqrt{\frac{1 + \frac{\Delta I_D}{2I_D}}{1 + \frac{\Delta(W/L)}{2(W/L)}}} - \sqrt{\frac{1 - \frac{\Delta I_D}{2I_D}}{1 - \frac{\Delta(W/L)}{2(W/L)}}} \right] + \Delta V_{TH} \quad (1.146)$$

ถ้าค่าความสมพงษ์ (Δ) มีขนาดเล็ก เราสามารถจะประมาณได้ว่า $\sqrt{x} \approx (1+x)/2$ ดังนั้น

$$V_{ID} = \frac{(V_{GS} - V_{TH})}{2} \left[\frac{1 + \frac{\Delta I_D}{2I_D}}{1 + \frac{\Delta(W/L)}{2(W/L)}} - \frac{1 - \frac{\Delta I_D}{2I_D}}{1 - \frac{\Delta(W/L)}{2(W/L)}} \right] + \Delta V_{TH} \quad (1.147)$$

และทำการหารยาว เราจะได้

$$V_{ID} \approx \frac{(V_{GS} - V_{TH})}{2} \left[\frac{\Delta I_D}{I_D} - \frac{\Delta(W/L)}{(W/L)} \right] + \Delta V_{TH} \quad (1.148)$$

และ $V_{ID} = V_{OS}$ เมื่อ $V_{OD} = 0$ หรือ $I_{D1}R_{D1} = I_{D2}R_{D2}$ หรือ

$$\frac{\Delta I_D}{I_D} = -\frac{\Delta R_D}{R_D} \quad (1.149)$$

ซึ่งแสดงว่าความไม่สมพงษ์ของ I_D จะต้องมีขนาดเท่ากับ และมีทิศตรงกันข้ามกับความไม่สมพงษ์ของ R_D เพื่อจะทำให้ $V_{OD} = 0$ ดังนั้น

$$V_{OS} \approx \frac{(V_{GS} - V_{TH})}{2} \left[-\frac{\Delta R_D}{R_D} - \frac{\Delta(W/L)}{(W/L)} \right] + \Delta V_{TH} \quad (1.150)$$

โดย V_{OS} มีพจน์แรกแสดงถึงความไม่สมพงษ์ของ R_D และ (W/L) และมีขนาดแปรผันตรงกับ $(V_{GS} - V_{TH})$ และเนื่องจาก $(V_{GS} - V_{TH})/2 = I_D/g_m$ ดังนั้นเราควรออกแบบวงจรให้มีค่า (g_m/I_D) มาก เพื่อลด V_{OS} ของวงจร

พจน์ที่สองของ (1.150) แสดงถึงความไม่สมพงษ์ของ V_{TH} มีค่าขึ้นอยู่กับพารามิเตอร์ในกระบวนการสร้างวงจรรวม และไม่แปรผันตามการไปอัสวงจร โดยทั่วไป ΔV_{TH} จะมีค่าน้อยลงเมื่อใช้มอสเฟตที่มีพื้นที่เกต หรือ (WL) มากขึ้น

รูปที่ 1.53: วงจรขยายผลต่างที่มีโหลดเป็นมอสเฟตต่อแบบไดโอด

1.6.2 วงจรขยายผลต่างที่ใช้แอกทีฟโหลด

วงจรขยายผลต่างสามารถใช้มอสเฟตเป็นแอกทีฟโหลดได้เช่นเดียวกันกับในกรณีของวงจรขยายซอร์สร่วม รูปที่ 1.53 แสดงวงจรขยายผลต่างที่มีโหลดเป็นมอสเฟตต่อแบบไดโอด โดยถ้าวงจรมีความสมมาตร หรือ $(W/L)_1 = (W/L)_2$ และ $(W/L)_3 = (W/L)_4$ เราสามารถวิเคราะห์หา A_{vd} ได้ด้วยหลักการครึ่งวงจrdังแสดงในรูปที่ 1.53(ข) ซึ่งเราจะหาได้ว่า

$$A_{vd} = \frac{v_{od}}{v_{id}} = -g_{m1} \left(\frac{1}{g_{m3}} \parallel r_{ds3} \parallel r_{ds1} \right) \approx -\frac{g_{m1}}{g_{m3}} \quad (1.151)$$

โดยที่ $g_{m1} = \sqrt{\mu_n C_{ox} (W/L)_1 I_{SS}}$ และ $g_{m3} = \sqrt{\mu_p C_{ox} (W/L)_3 I_{SS}}$ ดังนั้น

$$A_{vd} \approx -\sqrt{\frac{\mu_n (W/L)_1}{\mu_p (W/L)_3}} \quad (1.152)$$

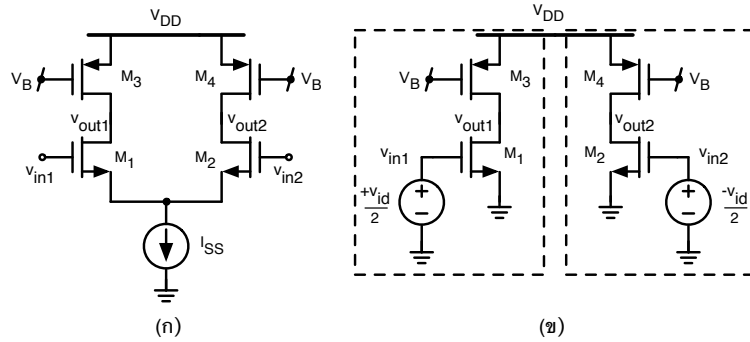
ซึ่งมีค่าเท่ากับอัตราขยายของวงจรขยายซอร์สร่วมในรูปที่ 1.5 ที่ใช้กระแสไบอัส $0.5I_{SS}$

รูปที่ 1.54 แสดงวงจรขยายผลต่างที่มีโหลดแหล่งจ่ายกระแส โดยมี M_3 และ M_4 ทำงานที่ย่านอิมิตัวเป็นแหล่งจ่ายกระแส ถ้าวงจรมีความสมมาตร หรือ $(W/L)_1 = (W/L)_2$ และ $(W/L)_3 = (W/L)_4$ เราสามารถวิเคราะห์หา A_{vd} ได้ด้วยหลักการครึ่งวงจrdังแสดงในรูปที่ 1.53(ข) ซึ่งเราจะได้ว่า

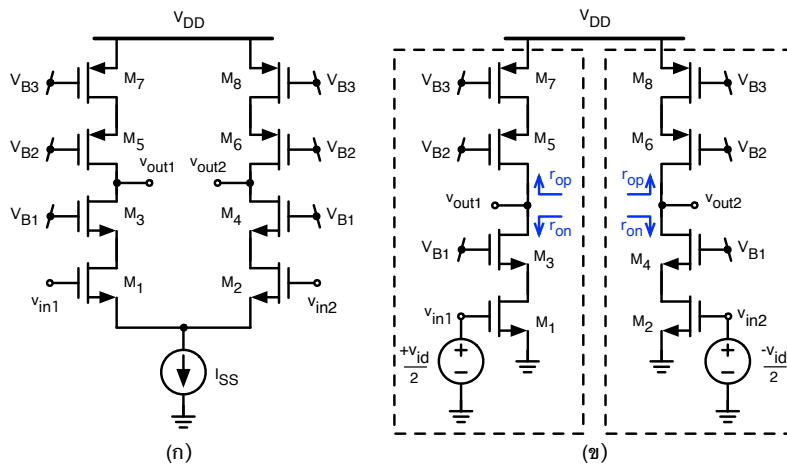
$$A_{vd} = \frac{v_{od}}{v_{id}} = -g_{m1} (r_{ds1} \parallel r_{ds3}) = -\frac{g_{m1}}{g_{ds1} + g_{ds3}} \quad (1.153)$$

ซึ่งมีค่าเท่ากับอัตราขยายของวงจรขยายซอร์สร่วมในรูปที่ 1.10 ที่ใช้กระแสไบอัสเท่ากับ $0.5I_{SS}$

เราสามารถใช้นิเทศนาคาสโคดเพื่อเพิ่มอัตราขยายของวงจรขยายผลต่างได้เช่นเดียวกัน ดังแสดงในรูปที่ 1.55 โดยมี M_3 และ M_4 เป็นคาสโคดทรานซิสเตอร์สำหรับ M_1 และ M_2 ตามลำดับ และมี $M_5 - M_8$ เป็นโหลดแหล่งจ่ายกระแสคาสโคด จากหัวข้อที่ 1.4.1 และหลักการครึ่งวงจrdังแสดงในรูปที่ 1.55(ข) ถ้าวงจรมีความสมมาตร เราสามารถหาอัตราขยายผลต่างของวงจrdได้เท่ากับ

รูปที่ 1.54: วงจรขยายผลต่างที่มีโหลดเป็นแหล่งจ่ายกระแส

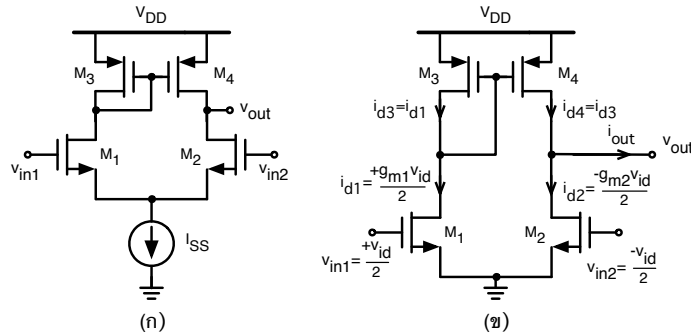
รูปที่ 1.55: วงจรขยายผลต่างที่ใช้เทคนิคคาสโคด

$$A_{vd} = -g_{m1} (r_{on} \parallel r_{op}) \approx -g_{m1} (g_{m3} r_{ds3} r_{ds1} \parallel g_{m5} r_{ds5} r_{ds7}) \quad (1.154)$$

ดังนั้นเทคนิคคาสโคดสามารถเพิ่มอัตราขยายให้กับวงจรขยายผลต่าง แต่จะทำให้วงจรต้องการแรงดันตกคร่อมและแหล่งจ่ายไฟเลี้ยงสูงขึ้น

1.6.3 วงจรขยายผลต่างที่ใช้โหลดวงจรสะท้อนกระแส (differential amplifier with current mirror load)

รูปที่ 1.56(ก) แสดงวงจรขยายผลต่างที่ใช้โหลดวงจรสะท้อนกระแส และให้แรงดันเอาต์พุตข้างเดียว (single-ended output) ซึ่งเป็นวงจรที่มีประโยชน์และนิยมใช้กันมาก วงจรประกอบด้วย M_1 และ M_2 เป็นคู่มอสเฟตอินพุตผลต่างที่ไบแอสด้วยแหล่งจ่ายกระแสไฟตรง I_{SS} และมี M_3 และ M_4 เป็นโหลดวงจรสะท้อนกระแส ถ้าคู่มอสเฟตอินพุตมี $(W/L)_1 = (W/L)_2$ และส่วนวงจรสะท้อนกระแสมี $(W/L)_3 = (W/L)_4$

รูปที่ 1.56: (ก) วงจรขยายผลต่างที่ใช้โหนดวงจรสะท้อนกระแส และ (ข) วงจรสมมูลในโหมดสัญญาณผลต่าง

วงจรจะมีการไบอัสไฟตรงที่สมมาตร หรือ $I_{D1} = I_{D2} = I_{D3} = I_{D4} = 0.5I_{SS}$

เราจะวิเคราะห์หาอัตราขยายผลต่างของวงจรด้วยหลักความเข้าใจ (intuitive approach) แทนการวิเคราะห์ด้วยวงจรสมมูลสัญญาณขนาดเล็ก เพื่อให้เข้าใจการทำงานวงจรได้ง่าย โดยพิจารณาการทำงานของวงจรภายใต้แรงดันอินพุตผลต่าง v_{id} และเมื่อ $v_{in1} = -v_{in2} = 0.5v_{id}$ ซึ่งในโหมดผลต่างแรงดันที่ขาซอร์สร่วมของ M_1 และ M_2 จะมีค่าคงที่ หรือเป็นกราวด์เสมือน (virtual ground) ดังนั้นเราสามารถแสดงวงจรสมมูลได้ดังในรูปที่ 1.56(ข) โดยเราสามารถหาอัตราขยาย A_{vd} ได้เท่ากับผลคูณ $G_{md}r_{out}$ เมื่อ $G_{md} = i_{out}/v_{id}$ คือค่าทรานส์คอนดักแตนซ์ผลต่างเมื่อลัดวงจรที่เอาท์พุต (short-circuit small-signal transconductance) และ r_{out} คือความต้านทานเอาท์พุตสัญญาณขนาดเล็กของวงจร

จากวงจรในรูปที่ 1.56(ข) เรามี $i_{d1} = +0.5g_{m1}v_{id}$ และ $i_{d2} = -0.5g_{m2}v_{id}$ และ $i_{d3} = i_{d1}$ และวงจรสะท้อนกระแสทำให้ $i_{d4} = i_{d3}$ ดังนั้น $i_{d4} = i_{d1} = +0.5g_{m1}v_{id}$ และเนื่องจาก $(W/L)_1 = (W/L)_2$ และ $I_{D1} = I_{D2} = 0.5I_{SS}$ ทำให้ $g_{m1} = g_{m2}$ ดังนั้นเราจะได้กระแสเอาท์พุต

$$i_{out} = i_{d4} - i_{d2} = +0.5g_{m1}v_{id} - (-0.5g_{m2}v_{id}) = g_{m1}v_{id} \quad (1.155)$$

ดังนั้นค่าทรานส์คอนดักแตนซ์ผลต่างเมื่อลัดวงจรที่เอาท์พุตมีค่าเท่ากับ

$$G_{md} = \frac{i_{out}}{v_{id}} = g_{m1} = \sqrt{\mu_n C_{ox} (W/L)_1 I_{SS}} \quad (1.156)$$

และเราสามารถประมาณค่าความต้านทานทานเอาท์พุตได้เท่ากับ

$$r_{out} \approx (r_{ds2} \parallel r_{ds4}) = \frac{1}{g_{ds2} + g_{ds4}} \quad (1.157)$$

ดังนั้นอัตราขยายของวงจรมีค่าเท่ากับ

$$A_{vd} = G_{md}r_{out} = \frac{g_{m1}}{g_{ds2} + g_{ds4}} \quad (1.158)$$

โดยที่ $g_{m1} = \sqrt{\mu_n C_{ox} (W/L)_1 I_{SS}}$ และ $g_{ds2} = \lambda_N I_{D2} = 0.5\lambda_N I_{SS}$ และ $g_{ds4} = \lambda_P I_{D4} = 0.5\lambda_P I_{SS}$ ดังนั้น

$$A_{vd} = \frac{\sqrt{\mu_n C_{ox} (W/L)_1 I_{SS}}}{0.5I_{SS}(\lambda_N + \lambda_P)} = \frac{2}{(\lambda_N + \lambda_P)} \sqrt{\frac{\mu_n C_{ox} (W/L)_1}{I_{SS}}} \quad (1.159)$$

สำหรับการวิเคราะห์หาอัตราขยายโหมตร่วม เราจะพิจารณาวงจรในรูปที่ 1.57(ก) โดยสมมติให้วงจรมีความสมมาตร หรือ $(W/L)_1 = (W/L)_2$ และ $(W/L)_3 = (W/L)_4$ และให้แหล่งจ่ายกระแส I_{SS} มีความต้านทานเอาต์พุต R_{SS} และเมื่อวงจรมีแรงดันอินพุตโหมตร่วม หรือ $v_{in1} = v_{in2} = v_{ic}$ จะทำให้แรงดันที่จุดซอร์สร่วม v_s มีการเปลี่ยนแปลงตาม v_{ic} และความสมมาตรของวงจรจะทำให้ $v_x = v_{out}$ ดังนั้นเราสามารถจะวิเคราะห์วงจรได้ด้วยการลัดวงจรระหว่างจุด v_x และ v_{out} ดังในรูปที่ 1.57(ข) ซึ่งทำให้มี M_1 และ M_2 ต่อขนานกัน และมี M_3 และ M_4 ต่อขนานกัน ดังนั้นเราสามารถจะเขียนวงจรสมมูลได้ดังรูปที่ 1.57(ค) ซึ่งอยู่ในรูปแบบของวงจรขยายซอร์สร่วมที่ใช้เทคนิคซอร์สตีเจนเนอเรชั่น ที่มีค่าทรานส์คอนดักแตนซ์เท่ากับ $2g_{m1}$ ความต้านทานโหลดประมาณ $(\frac{1}{2g_{m3}} \parallel r_{ds3})$ และมีความต้านทานที่ซอร์สเท่ากับ R_{SS} ดังนั้นจากหัวข้อที่ 1.3.1.5 ถ้าหากเราละเลยผลของ r_{ds1} และ r_{ds2} เราจะหาค่าอัตราขยายโหมตร่วมได้เท่ากับ

$$A_{vc} = \frac{v_{out}}{v_{ic}} \approx -\frac{\left(\frac{1}{2g_{m3}} \parallel r_{ds3}\right)}{\left(\frac{1}{2g_{m1}} + R_{SS}\right)} \quad (1.160)$$

และหากสมมติให้ $\frac{1}{2g_{m3}} \ll r_{ds3}$ เราจะได้

$$A_{vc} \approx \frac{-1}{1 + 2g_{m1}R_{SS}} \left(\frac{g_{m1}}{g_{m3}}\right) \quad (1.161)$$

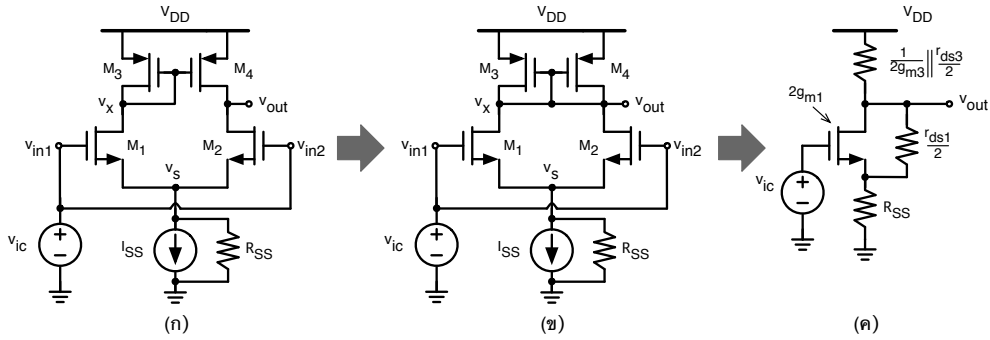
ดังนั้นจาก (1.158) และ (1.161) เราจะได้อัตราจัดโหมตร่วม (CMRR) เท่ากับ

$$CMRR = \left|\frac{A_{vd}}{A_{vc}}\right| = \frac{g_{m1}}{g_{ds2} + g_{ds4}} \cdot (1 + 2g_{m1}R_{SS}) \left(\frac{g_{m3}}{g_{m1}}\right) \quad (1.162)$$

$$= \frac{g_{m3}}{g_{ds2} + g_{ds4}} \cdot (1 + 2g_{m1}R_{SS}) \quad (1.163)$$

ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าวงจรจะมีความสมมาตรที่สมบูรณ์ แต่วงจรก็ยังคงขยายสัญญาณโหมตร่วม ดังนั้นเพื่อให้วงจรมีค่า $CMRR$ มาก เราควรให้ g_{m3} มีค่ามากและใช้แหล่งจ่ายกระแสที่มีค่า R_{SS} สูง

นอกจากนี้ วงจรจะมีช่วงของแรงดันอินพุตโหมตร่วมที่วงจรสามารถทำงานได้ โดยถ้าเราพิจารณาวงจร

รูปที่ 1.57: การวิเคราะห์ห้อัตราขยายโหมตรง้าวมของวงจขยายผลต่างที่ใช้โหลดวจรสะท้อนกระแส

ในรูปที่ 1.58(ก) ที่มีมอสเฟด M_5 ทำหน้าที่เป็นแหล่งจ่ายกระแส I_{SS} โดยถ้าสมมติให้ $V_{IN1} = V_{IN2} = V_{IC}$ มีค่าเพิ่มขึ้น แรงดัน V_S จะมีค่าเพิ่มขึ้นตาม ในขณะที่แรงดัน V_X มีค่าคงที่เนื่องจาก I_{SS} มีค่าคงที่ ซึ่งจะ ทำให้ V_{DS1} มีค่าน้อยลง ดังนั้นค่าแรงดันอินพุตโหมตรง้าวมสูงสุด หรือ $V_{IC} (max)$ คือ ค่า V_{IC} สูงสุดที่ทำให้ มอสเฟด M_1 ยังคงทำงานในย่านอิมิตัว หรือ $V_{DS1} = V_{DS1} (sat)$ ดังนั้นเราจะได้

$$V_{IC} (max) = V_{DD} - V_{SG3} - V_{DS1} (sat) + V_{GS1} \quad (1.164)$$

$$= V_{DD} - V_{SG3} - V_{TH1} \quad (1.165)$$

$$= V_{DD} - \left(\sqrt{\frac{2I_{D3}}{\mu_p C_{ox} (W/L)_3}} + |V_{TH3}| \right) - V_{TH1} \quad (1.166)$$

$$\therefore V_{IC} (max) = V_{DD} - \sqrt{\frac{I_{SS}}{\mu_p C_{ox} (W/L)_3}} - |V_{TH3}| - V_{TH1} \quad (1.167)$$

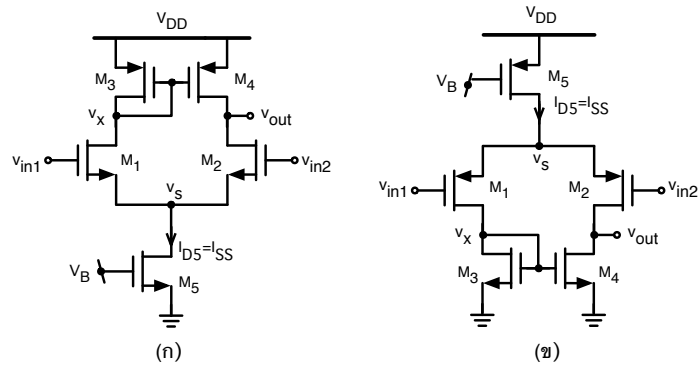
ในขณะที่ถ้า V_{IC} มีค่าลดลง แรงดัน V_S จะมีค่าลดลงตาม ทำให้ V_{DS5} มีค่าน้อยลง ดังนั้นค่าแรงดันอินพุต โหมตรง้าวมต่ำสุด หรือ $V_{IC} (min)$ คือ ค่า V_{IC} น้อยที่สุดที่ทำให้มอสเฟด M_5 ยังคงทำงานในย่านอิมิตัว หรือ $V_{DS5} = V_{DS5} (sat)$ ดังนั้นเราจะได้

$$V_{IC} (min) = V_{DS5} (sat) + V_{GS1} \quad (1.168)$$

$$= \sqrt{\frac{2I_{D5}}{\mu_n C_{ox} (W/L)_5}} + \sqrt{\frac{2I_{D1}}{\mu_n C_{ox} (W/L)_1}} + V_{TH1} \quad (1.169)$$

$$\therefore V_{IC} (min) = \sqrt{\frac{2I_{SS}}{\mu_n C_{ox} (W/L)_5}} + \sqrt{\frac{I_{SS}}{\mu_n C_{ox} (W/L)_1}} + V_{TH1} \quad (1.170)$$

ดังนั้นวงจขยายผลต่างในรูปที่ 1.58(ก) ควรมีแรงดันอินพุตโหมตรง้าวมอยู่ระหว่าง $V_{IC} (max)$ และ $V_{IC} (min)$

รูปที่ 1.58: การวิเคราะห์ช่วงแรงดันอินพุตโหมตร่วมของวงจรขยายผลต่างที่ใช้โหลดวงจรสะท้อนกระแส

รูปที่ 1.58(ข) แสดงตัวอย่างวงจรขยายผลต่างที่ใช้โหลดวงจรสะท้อนกระแส และใช้มอสเฟตอินพุตแบบ PMOS ซึ่งเราสามารถวิเคราะห์คุณสมบัติของวงจรได้ในลักษณะเดียวกัน